Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

Рік XXII | Квітень — 1971 — April | Ч. 255

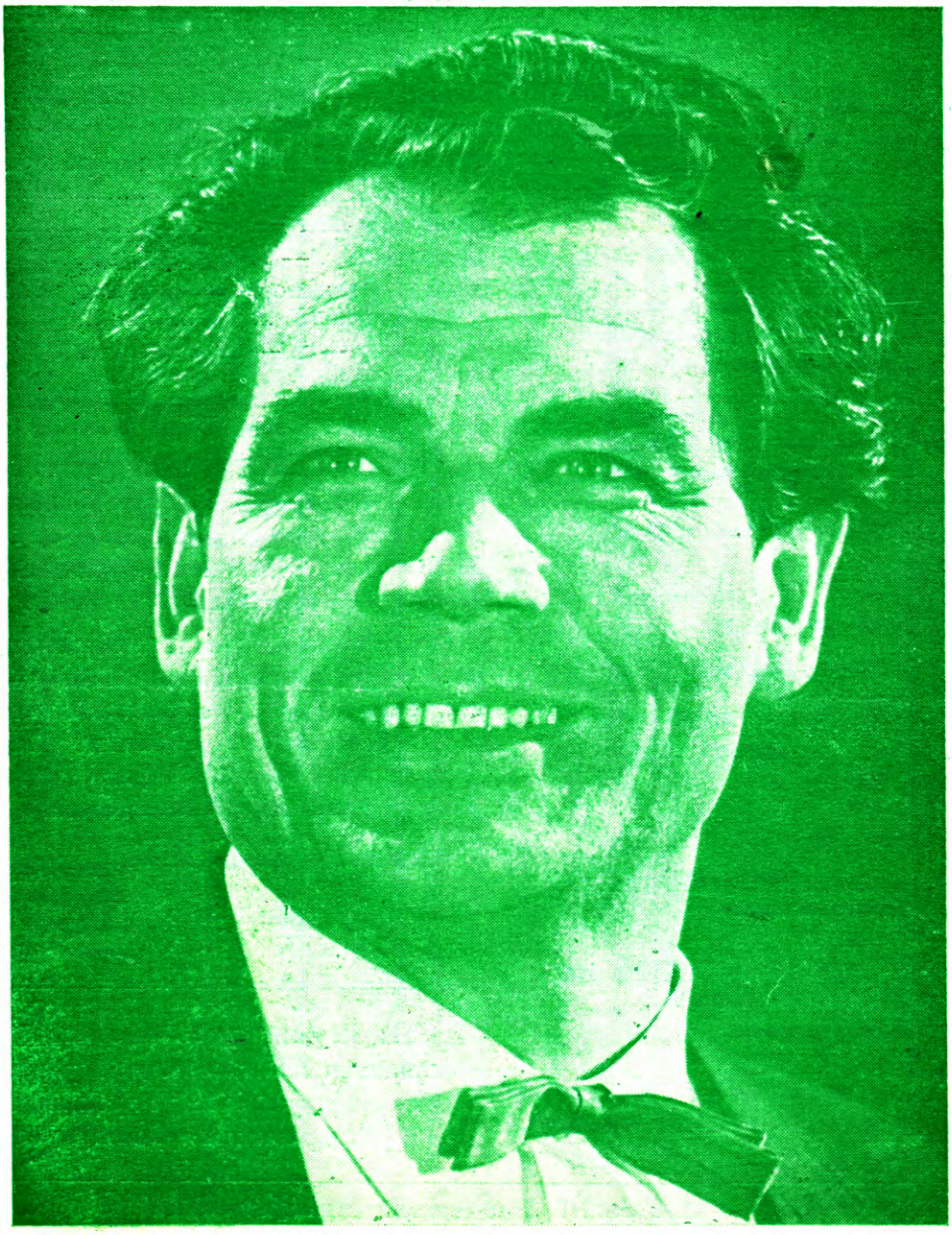

diasporiana.org.ua

НОВІ ДНІ

·NOWI DNI·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

Видає видавництво "НОВІ ДНІ".

Редактор 1950-1969: **П. К. Волиняк**

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Д. В. Кислиця — головний редактор
М. Г. Дальний — відповід. секретар

◆

Відповідає за адміністрацію і друкування **П. В. Майсюра.**

◆

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

У США—

NOVI DNI
2209 Caniff Ave.
Detroit, Mich. 48212, U.S.A.
Tel.: 365-9130

◆

У Канаді —

NOVI DNI
219 Howard Park Ave.
Toronto 154, Ont. Canada

◆

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 5.50 долярів

Австралія — 3.50 австралійських доларів

Франція — 20 франків

Англія — 30 шилінгів

Всі інші країни Европи, Венесуела — 4.50 американських долярів.

Решта країн Південної Америки — 3.00 американські доляри.

◆

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

H. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd. London W. 11, England.

◆

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1583 M, G.P.O. Adelaide, South Australia

У ЦЬОМУ ТИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Гудима Андрій — Корінь 1
Юриняк Анатолій — Лесі Українці 2
Віра Артаманова — Материнське 2
Загул Дмитро — Марія і Мара 3
Білоцерківець Наталя — Коли б я усе уміла 2
Чапленко Василь — Прагнув уздріти хоч дим що над рідним підноситься краєм 4
Каневський Олександер — Бережіть жінок 10
Сіяк Дарія — Бібліографічні довідки з анотаціями 11
Тимчук В. — Історія очима письменниці 15
Ю. А. — На золотій ниві Поділля 15
Ковалів П. — Український зворотний слоник 17
Мандрика М. — Метрика українців Канади 18
Онишкевич Л. — Юрій Мейгеш 18
З'їзд народів у Києві 19
Кілька фрагментів з поїздки в Україну 21
Дальний М. — Третій конґрес АБН 23
Дальний М. — Після 7-го ВЗУН 23
Бакало І. — Зауваги до статті „Українська радянська енциклопедія" 24
Юриняк А. — Як не треба боронити православ'я 26
Пишкало Іван — Дві свічки 27
Діденко Іван — Лесі Українці 28
МІМ — Відійшов останній із трьох братів Стечишиних 31
Читачі пишуть — на обкладинці

Вельмишановний пане редакторе!

Сердечно дякую Вам за вміщення у „Нових днях" двох статтей про мене — у зв'язку з моїм 70-літтям. Світлина на обкладинці вийшла чи не краща за оригінал...

Разом із цим дозвольте щиро побажати Вам всього доброго, зокрема успіхів у Вашій науковій, педагогічній і редакційній праці. Дай, Боже, щоб під Вашою редакцією „Нові дні" процвітали. Це важливий журнал і він на еміґрації виконує деякі потрібні завдання.

Ще раз сердечно вітаю.

Ваш ВОЛОДИМИР КУБІЙОВИЧ

На першій сторінці обкладинки **Дмитро Михайлович Гнатюк,** великий український оперовий співак, улюбленець публіки як на Україні, так і з усіх країнах світу, де він виступав.

Universal Slavic Printers — 2209 Caniff Hamtramck, Michigan 48212. Tel.: 365-9130

ГУДИМА АНДРІЙ

КОРІНЬ

Батьківщина...
Батьківщина...
Батько...
Жмуток вітру падає на груди.
Наче листя пожовкле, баско
Мчать віки
І помисли,
І люди.

Мчать у безвість...
Корінь зостається.
А відтак і зеленіти крони.

Батьківщина...
Батьківщина...
Батько...

* * *

Іду,
Спотикаюсь,
Падаю...
І серцем невдачі міряю.
Та завше, надхнений правдою,
Я твердо в дорогу вірую.

* * *

Стукаю думками в перехожих.
В серці відкладаю кожну мить.
Хто тебе, людино, розтривожив?
Що тобі, товаришу, болить!
Може, підлість чимчикує поруч?
Може, в серці пригніздилось зло?
Я прийду, як донори, на поміч,
Тільки б знову сонячно було.

Стукаю думками
В перехожих.

* * *

Хрестився ревно
Зморений вітряк,
Дорогам мовчки
Відбивав поклони.
А день побожно
Перед ним закляк,
Підніспи сонця
Золоту ікону.

Я гордий?..
Так!
Не кланяюсь нікому.
Лише Вітчизні
В пояс поклонюсь:
Батькам, що добрим породили,
Землі, що велетнем зростила,
І людям, що дали наснагу,
І сонцю, що обігрівало.
Я гордий?..
Так!

* * *

Хочеш стати пташкою,
Райдугою,
Зіркою,
Зацвісти ромашкою,
Плакати сопілкою?

Будь собі порошею,
М'ятою,
Калиною,
А для мене, прошу я,
Будь
Завжди
Людиною.

* * *

Байдужість!
А що це таке —
Байдужість?
Яка в неї зроду вдача?
Долає
Байдужість
Дужих.
(Не тільки ледачих)

Вітчизні

Я — крапля
в нестриманім
потоці епохи.

Я — частка
секунди
в величній добі.

Але
не по краплі
лишаючи трохи,

А всі
мої сили,
Вітчизно, — тобі.

(Всі вірші взяті з книжки: Андрій Гудима. Брость. Лірика. Одеса, „Маяк", 1969.)

А. ЮРИНЯК

ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

(В сторіччя народження)

Яка щаслива й горда нині
„Волинська тиха сторона",
Що нам Тебе в добі дала,
Коли вітри північні злії
Найкращі волі квіти били,
Шмагали люто й безнастанно
Вкраїнські проліски весняні,
Лиш Ти змогла вслід Кобзареві
Промовить сильно, дзвінко так:
„Я лиха не боюсь і відповім піснями:
Хай гинуть зрадники й тирани!
Недугу тіла боре дух,
А скарб найбільший — людська воля!"
Тому взірець високий, мужній
Являє й досі Леся нам
Своєю творчістю поем і драм,
А в них героїв громом дружнім:
І красень буйний Дон Жуан,
Що дався звести донні Анні,
І творчо обдарований Лукаш,
Що Мавку, ради статків, забува, —
Нам кажуть до очей і вух:
„Не смієш забувать, що ТИ — ЛЮДИНА,
А зрадиш божеську подобу, —
Ти — тварина!"

Яка глибока правда слів!
І мимохіть Антея вид
(Героя „Оргії" потужно вабить):
„Він смерть прийняв, а гри не дав,
Не заспівав катам Геллади!"
Тож недарма „единим мужем"
Поетку звав Іван Франко:
Поезій дух її потужний
Люд виривав із сну оков.
Поклін Тобі доземний, Лесю!
Твої пісні, поеми й драми
Донині світять перед нами,
Нехибний вгору кажуть шлях!

Лос Анджелос, Каліфорнія, 1971.

Віра АРТАМОНОВА

МАТЕРИНСЬКЕ

У колисці гойдаю сина,
Напишіть і скажіть, поети:
В цю годину, в цю хвилину
Колихаю життя плянети.

Гойда, гойда, зелен розмаю,
Гойда, гойда, сину єдиний,
Лан пшеничний тебе гойдає,
Доля рідної України.

Затрубили хмари грізно,
Затрубили та й затихли,
Квітне яблуня щасливо
На добро твоє, на втіху.

Все для тебе, що тільки маю, —
Давні мрії і вільні злети.
І як сина колихаю,
Щастя зичу тобі, плянето...

(„Культура й Життя"), 7 березня 1971 р.

Наталка БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ

КОЛИ Б Я УСЕ УМІЛА

Коли б я усе уміла,
Безкрилим давала б крила,
Щоб вміли й вони літати,
Щоб волю змогли пізнати,
Щоб сила в руках буяла,
Щоб гідність в очах сіяла.
Жорстоких зробила б добрими,
А ледарів — роботящими,
Усіх боягузів — хоробрими,
Хороших людей — ще кращими.
І люди були б щасливими,
Душею й лицем красивими,
Сади завжди квітли б веснами,
І мати б дитину пестила,
За долю її не боялася,
І їй би дитина всміхалася.
Людина б людину любила,
Коли б я усе уміла.

СКРИПКА

Весняний вечір ляга на плечі,
Вогні містечка сіяють ясно...
Десь там хлопчина на скрипці грає
Про щось хороше, про щось
прекрасне.
Радіє мати, старенька мати,
Кінцем хустини втирає сльози,
І слуха мати етюд Лисенка,
Пісні купальські, весняні грози.
Співає скрипка козачу славу,
Бетговен сивий встає з туману,
І в нього добрі батьківські очі.
В руках хлопчини — багатство світу:
Дідівська скрипка і вишиванка.
І вірні друзі, і батько-мати,
І України співочі ранки.
Йому творити, йому дерзати,
Йому прожити життя не марно...
О скрипко! Скрипко, в руках
хлоп'яти!
Як ти уміеш співати гарно!

СЛОВО ПРО РІДНУ МОВУ

Купана-цілована хвилями
Дніпровими.
Люблена-голублена сивими
дібровами,
З колоска пахущого, з кореня
цілющого,
Із усмішки і сльози, сонця, вітру
і грози
Наша мова.
Як осмута матерів, думи сивих
кобзарів
І дівочі переспіви синіх вечорів,
Виплекана веснами і серцями
чесними
Наша мова.
І болить душа моя, як недбальця
стрічу я,
Що цурається рідні, зневажа батьків
пісні...
Я ж нащадкам передам материнський
світлий дар
І по світу пронесу нашу гордість і красу —
Рідну мову.

(„Дніпро")

Наталка Білоцерківець вчиться у десятій класі середньої школи, що в селі Куянівка, Білопільського району на Сумщині. Вона почала писати вірші кілька років тому, а вірші, які ви щойно прочитали, ми взяли з української радянської преси. Редакція

Дмитро ЗАГУЛ

МАРІЯ І МАРА

Чи не марні марю мрії,
Коли стільки вже століть
Постать матері Марії
Тут примарою стоїть.

Ледве чутно скорбний голос:
„Я примарою умру!"
В мене й серце розкололось
На Марію і Мару.

З них одна стоїть марою
Під раменами Христа,
Друга гострить ясну зброю
Вирушати на міста.

З гордим прапором Марута
Серед натовпу пливе:
Пропадай, стара отруто!
Ми п'ємо вино нове!

Скорбно слухає Марія
Ще не чуваних пісень:
Переможна наша мрія!
Великодній день.

І мені, як часом сниться
Зойк заплаканих зозуль;
Та ясніше стає криця
Під ударом куль.

Марно марили ми досі
Про Марію, про одну!
Дві, як сестри, русокосі —
Вийшли разом на війну.

Серце стримати не можна
Враз утіхи і жалю.
Може, друга переможе
Тугу страждущу мою.

І загоїть давні болі
Поневолених людей.
І розвіється на волі
Сум Марії віковий.

РАНКОВЕ СОНЦЕ

Ранкове сонце — серце моє, —
Дзеркальна глибінь тепла.
З прозорим ранком воно встає...
І гляньте! Імла втекла!

Вам не чужа моя душа, —
В ній плюскіт і ваших хвиль...
Хоч вас обігнала її межа
На сотні, тисячі миль.

Убогі душі я збагачу
Барвами ніжних фарб,
Жебрацькі торби позолочу...
Беріть мій світ, мій скарб!

Скільки німих у вас пісень!
Тільки торкнись! Поруш!
Я буду грати і ніч, і день
На арфах ваших душ.

Я не стурбую спокійних дум
Журбою своєї душі.
Люблю ваш біль, люблю ваш сум,
Як і радощі чужі.

Хіба ж не сонце — серце моє?
Душа — не прозора глибінь?
В повітрі замки вона снує
Над царством ваших терпінь.

* * *

Сьогодні я не той, що вчора,
І ватра мрій — не та сама,
Бо впала непрозора штора
За тим, що було і вже нема.

Моїх вражень вчорашні свідки
Хильцем майнули на поріг...
Не буду ждати їх.
Бо звідки?
З яких країн, з яких доріг?

Я випив пиво до крихітки,
Промчав, мов сон,
останній гріх...
Повиливав над ранком зцідки —
Бо хто б минулого беріг?

Між ним і мною — ніч безодні,
І згадка — як якась брехня...
Вітаю радісне сьогодні,
Чекаю завтрішнього дня.

1919

Василь ЧАПЛЕНКО

Прагнув уздріти хоч дим, що над рідним підноситься краєм

(Розділ із повісти)

Нью-Йорк. Вогні Бродвею. Мерехтять, переливаються разками, засвічуються й гаснуть. Зелені, червоні, жовтогарячі.. .А внизу асфальтовий шерех авт, окатих, але сліпих страховищ, бездушної стихії, що мчить без угаву, без упину...

Чужина! А там десь далеко, за океаном рідна Україна, та оновлена Україна, що про неї торочив йому, Тимошеві Безорудькові, редактор Євмен Кощавий. І стало на пам'яті: „Прагнув уздріти хоч дим, що над рідним підноситься краєм"... Звідки це? Хто це сказав? А! Ще Гомер ув „Одіссеї". Це здороженний у мандрах Одіссей так мріяв про рідну Ітаку...

І раптом — не дим, а суха пилючка, запах кізякової пòтерти на Провіянтській у Січеславі.

— „О, то це я вже у рідній Україні! — похололо й тьохнуло Тимошеві в грудях. — У рідній, дорогій"...

Став, роззирається. От пролетіло авто з мосту через Дніпро (мабуть, хтось із начальства), і за ним вихорцем закрутилися в повітрі папірці, соломинки, що їх тут понатрушували чи не колгоспні вози, як ними колгоспники везли городину на базар. Простенькі, рідні соломинки. І суха кізякова пòтерть — з кінських кізяків — не можна сказати, щоб неприємно душила. Вона ж душила нестеменнісінько так, як і тоді, коли він, ще 16-річний Тиміш, підмітав цю вулицю разом із своїм дідом-двірником...

Гордий був його дід Юхим і козацької волі та сили людина, але заплутався в господарюванні, і злигодні дореволюційної Росії ото так пригнули його до міського бруку, зробили рабом великого домовласника. А його внук Тиміш тулився біля нього. Учився вдень, а ввечорі допомагав дідові вулицю замітати, увечорі, коли на цій „артерії постачання" великому місту меншав рух. Як два косарі з косами в руках... чи то пак: із довгими мітлами займали вони свої ручки — дід попереду, а внук іззаду. Та мах! — зліва направо... Мах! — справа наліво... А куряву збивали таку, що вона застилала вулицю, як хмара. І та хмара рожевіла в останньому промітті вечірнього сонця, майже не видного вже за поблизькими високими будинками, — тільки оте проміття прошилювалось поміж ними. Отож і було так: вище, над головами рожевіє пилюка-хмара, а внизу помалу сунуться за „косарями" сутіні. А пани на хідниках через ту куряву не йшли, а швиденько пробігали ,немов тікали від неї. А декотрі аж чхали. Неначе доброї нюхти заживали...

Тепер ніхто на вулиці не мів, але кізяковою пилючкою душило по-давньому. Декілька п'ятирічок соціялістичного будівництва на одній шостій земного суходолу виконано й перевиконано, а кінські кізяки ще й досі нагадували про себе на Провіянтській у великому промисловому Січеславі. Проте він, Тиміш би то Безорудько, повернувшись із країни бездушних авт та бензинового смороду, мало не з насолодою внюхувався в ці рідні „пахощі". І як добре, як солодко йому тут, у рідному місті! І люди ж тут свої, рідні... Ось іде один звичайний собі засмальцьований робітник, і Тимошеві так хочеться до нього обізватись. Рідною мовою обізватись. Це ж те неможливе на чужині щастя, що ради нього він і повернувся сюди. На чужині ж йому доводилось ламати в роті палички чужих слів, ламати сухе дерево без думки й серця, як до когось звертався на вулиці чи в установі. Там він мусив пізнавати дійсність крізь призму чужої мови, як крізь туман. А написи на крамницях та установах навіть за двадцять років не стали для нього прозоріші, зрозуміліші. А тут ось треба тільки звернутись до цієї простої людини — і легко, прямо душею до нього заговорити, пірнути у рідний світ. ...Ні, ні! Не зараз! Хай пізніше... Люди ж ідуть та й ідуть. І дітки малі біжать. Он хлоп'я котить попереду себе дерев'яног обруча, паличкою його підбиває, а малий цуцик — наввипередки з ним... І до хлопчика можна обізватись... Але таки ні, хай потім... Хай передсмак цього щастя потриває довше. Він хоче побути до которого часу інкогніто. Бо ще догадаються, що він щойно повернувся з Америки й почнуть розпитувати. А дехто може ще й подумати, що він зрадив рідну країну тоді, як її треба було боронити від хижака-німця. Не всякому ж бо ясно, що в тій його втечі на Захід ,як писала одна поетка, „не зрада, а любов глибока до рідної землі була". Він піде далі, на проспект... як він те-

пер зветься? Мабуть, імени Карла Маркса, бож тут усе під знаком Марксової бороди. Колись був Катеринінський, а тепер — Карла Маркса. Усе чужі назви... Коли вже Україна дочекається рідних? А втім, хай і так, хай уже буде й Карла Маркса. Аби тільки можна на ньому до всякого по-рідному обізватись, не боятись, що тебе зрозуміють або витріщатимуть очі, як на божевільного чи як на якусь неповноцінну одиницю людського роду.

Ось і проспект. Рівний, випростаний, як та „Гася", що „лежить-простяглася, а як устане, то й неба дістане". Два рядки білої акації в цвіту, і тії акації йдуть та й ідуть від вокзалу туди, нагору, де собор, де музей проф. Д. Яворницького. Помер добрий учитель ще перед Другою світовою війною, а по собі залишив цей невмируший пам'ятник. У якому він тепер, той музей запорізької старовини, стані? Чи його відновлено? Адже німецькі завойовники все музейне добро повикидали були надвір, просто на сніг. Це він сам на власні очі бачив, як тікав від більшовицького терору під гітлерівську — будь вона тричі проклята! — зверхність. З дощу — та під ринву. Отже, чи відновлено?

Але тепер це легко йому перевірити. От тільки сісти на трамвай, що саме наближається, і за десять хвилин усе можна побачити. Атож... він так і вчинить.

Трамвай з рипом зупиняється. Люди, що стояли на зупинці, чекали чи, як жартували тут колись, „під'євреювали" (щоб не ображати жидів російським словом „поджидали"), кидаються на нього натовпом. У натовпі спалахує сварка.

— Іди... к... матері! — чує наш поверненець на батьківщину. Гидка московська лайка. Жахлива лайка! Страшнішої, мабуть, і в світі немає. Вона Тимоша мов батогом по голому тілу стьобнула. Стенувся нервово, скулився, чекаючи ще гіршого. О, як добре, що він до такого не обізвався! І вже ворушиться-ворушиться думка-сумнів, чи добре він учинив, що покинув ту країну, де жив без матюхів... Та він рішуче відкидає цей сумнів, аж головою струшує. Ні, ні! Не треба так думати! Не всі ж тут матюхаються. Це темна, несвідома маса, а справжні українці там, у музеї, і вони не матюхаються. Мерщій же до музею! Там ,напевно, усе українське, як було й тоді, коли він, учень Д. Яворницького, до нього учащав...

Але трамвай рушає, не тільки натоптаний, а й обвішаний, як кетягами, пасажирами. А чимало ще й лишилось, не зуміли почепитись. Серед них, тих „залишенців", звичайно, й наш поверненець Тиміш Безорудько, що за довгі роки перебування поза межами соціялістичної батьківщини розучився так „сідати" в трамваї.

А білі акації пахнуть запаморочливо, медово-солодкі пахощі заливають широку вулицю. Білі акації, білі акації! Це ж під ними він ходив із своєю першою любов'ю. І тоді акації отак пахли...

Надходить трамвай, і він, Тиміш Безорудько, таки втискається в двері, втискається досить дешевою ціною — одного відтертого від піджака ґудзика. Їде... Мова кондукторки облікає його огидою, як розпеченою залізякою — мова „старшого брата". Сахається її, як ворога (але квитка купує). І вже радий, що пасажири, стиснуті до запертя віддиху, їдуть мовчки, не говорять ніякою мовою. Хай краще німують, як не говорять рідною...

А трамвай виповзає вище, вище, на майдан, де має бути музей. Та от, нарешті, й він, той музей, знайомий, рідний. Такий, як давніш був. Будинок ув античному стилі, на зразок каїрського музею збудований. З колонами й високими сходами ґанку. Дмитро Яворницький їздив до Єгипту, вподобав той музейний стиль і тут такий збудував. А в цілому це осяяна сонцем білість. І брама навстяж. Немов запрошує: „Будь ласка, дорогий земляче, заходьте. Рідна Україна і все, що в цьому музеї, — гетьманські булави, полковницькі пірначі, широченні запорізькі штани, вітають дорогого блудного сина з приїздом, з поверненням. І такі раді, такі раді, що нарешті це сталося..."

От він уже й на тому високому ґанку. Навіть оглянувся, щоб перевірити, чи справді на тому, на якому так часто бував років двадцять тому. На тому самому! Он же навпроти гірничий інститут, а між музеєм і гірничим інститутом п'єдестал пам'ятника цариці Катерині II... порожній, пень лише, бо революція свого часу стягла тую „вражу бабу" з п'єдесталу слави. І добре вчинила. Яка може бути слава тій „к... всесвітній", що „степ широкий, край веселий та й запастила?" Це зробили не хто як українці 1917 р. — звалили той ганебний для Запоріжжя пам'ятник...

Оглянувся — а тоді вже й до входу повертається, дивиться в розчинену браму. О, все так при вході, як і було! Ось просто перед ним, у вестибюлі, золотіє коляса тієї ж таки цариці Катерини, у ній Катерина їхала до завойованого Криму. Але в музеї й Катерина може стояти. Це ж історія, а історія — не конче добра слава.

А то що? Та то ж погруддя самого Дмитра Івановича! Так його таки шанують? Правду писав Ілько Шаповал у журналі „Прапор", у харківському.

Дивиться далі Тиміш Безорудько — а трохи збоку і боком до нього, у вестибюлі ж, стоїть якийсь, видно, службовець (бо в сірому музейному халаті), з якимсь, либонь, відвідувачем розмовляє. О! Та то ж і є він, Ілько Шаповал, його колишній учень! Стрункa, висока постать, гарний профіль, лице в легкому ластовинні, ясний шовково-кучерявий чуб, красовито зачесаний. Тільки під підборіддям лінія вола, ознака років. Тоді, як він учився на робітфаці Гірничого інституту і був у комсомолі, йому було, мабуть, років із двадцять, не більше. А тепер напевно вже років понад сорок. І в кучерявому чубі, либонь, уже сивина є ,тільки, що той чуб русявий... Але пізнати зразу можна, що то таки він, Ілько Шаповал.

І Шаповал ніби відчув появу незвичайного відвідувача, повернення з Америки, свого колишнього вчителя, — каже щось співрозмовникові (якою мовою? — напружує слух Безорудько, але не добирає), до нього обличчям повертається, іде назустріч. Гарні очі примружені — проти сонця, що ллється широким потоком у розчинену браму, і щоб краще розглядитись. А потім того він аж руки підкидає, ніби обійняти хотів: пізнав. Пізнав з першого погляду! Але чомусь не обіймає, навіть оглянувся на того, що з ним щойно розмовляв. Обзивається притишеним голосом (але по-українському!):

— Кого я бачу? Звідки? Чи не з неба впали?

— З Америки, — чомусь притишує й собі голос Тиміш Безорудько.

— З Америки? О!

І Шаповал ще раз оглядається на попереднього співрозмовника, але того вже немає: пішов далі вглиб амфіляди музейних заль. Тоді він (Шаповал би то) зиркає праворуч і ліворуч, немов би шукає, куди б його, такого незвичайного гостя, сховати. А потім кив великим пальцем лівої руки: осюди, мовляв, ходімо! Та й веде гостя до кабінету директора, до кабінету Дмитра Івановича Яворницького. Атож, це той самий кабінет. І яке все знайоме тут! Масивний, важкий стіл, „архиєрейське" крісло за ним, з високою спинкою. Високе, як у церкві, заґратоване вікно, з важкою шторою збоку — фрагментом водоспаду порога Ненаситця.

Шаповал сідає в те крісло, де колись звичайно сидів Дмитро Іванович (отже, він тепер директор — робить із цього висновок Безорудько), а гостеві показує інше, звичайне, біля столу ж таки. Потирає якось жваво руки, мружить свої гарні сірі очі, поглядає на двері, наче боїться, щоб хтось зайвий не зайшов, не перебив їхньої приятельської розмови.

— Яка подія... яка несподіванка! — каже він. — Аж не віриться, що це не сон. Аж не йму віри своїм очам, що переді мною мій улюблений учитель...

... — „Але це таки сон, — вперше усвідомлює ситуацію Тиміш Безорудько, — це мені тільки сниться, що я приїхав з Америки на Україну. Тільки ж усе таке виразне, як у живій дійсності. Ось навіть знайомі ще з часів Дмитра Івановича фіялкові атраментові плями на зеленому сукні столу"...

Та хоч і сон — вирішує скористуватись почутим від Шаповала словом „улюблений".

— Еге, улюблений, — каже півжартом, — А як мене викидали з роботи на загальних зборах студентів та вчителів, так і ви проти мене голосували...

Шаповал на мить немов би трохи бентежиться, приплющує очі, спускає на них вієсті повіки, а потім, глянувши щиро Безорудькові в вічі, каже:

— Не було іншої ради... Тоді ж культ особи був... І проти рідних батьків тоді доводилось голосувати...

— Пригадую: ви відвернулись від мене, як підносили руку...

На гарному обличчі Шаповала виступили рожеві плями сорому, забарвили ластовиння. Але він спробував усміхнутись.

— Ет, не згадуйте... Але чи вам упомку, як я перестерігав вас? Я ж вам сказав тоді, що на закритих зборах комсомолу звинувачували вас у тім, що ви про Енея та його „обсмалених, як гиря, ланців" говорили, як про запоріжців. „Аж слина з рота бризкає, казали, так захоплюється"... Тоді ж запоріжці у радянської влади були не в фаворі...

— Це правда, ви сказали мені про це. І я тоді спробував був скористуватись цим та вжив запобіжних заходів. Знавши, що студент Чорностик — аґент ДПУ, я запросив його допомогти мені очистити український відділ книгозбірні від „націоналістичних" матеріялів. І ми тоді з ним повидирали передмови С. Єфремова та А. Ніковського до творів деяких письменників. Крім того, я попросив тоді Квача, тюхтіювато-

го, але партійного мого помічника проглянути й перевірити програми-завдання, повикреслювати з них усе, що суперечить новим настановам генеральної лінії партії. Але це мене не врятувало, бо вже було наперед вирішено мене знищити, і оті розмови на зборах комсомолу не виникли самі собою — на це були вказівки від вищих інстанцій. А те, що я вважав рятівними, запобіжними заходами, стало потім „матеріялом" проти мене. Чорнострик виступив на загальних зборах, як мене „пророблями" і сказав, що в моїй книгозбірні були писання „ворогів народу" С. Єфремова й А. Ніковського. Якби я його тоді зопалу не покликав мені „допомагати", то він би й не знав, що такі передмови були. А Квач надрукував про мене статтю в газеті „Зоря" під заголовком „Єфремівщина під машкарою марксизму", використавши програми, що їх складав не я, а мій попередник на цій роботі. Не допомогло мені й те, що я покликався на своє „пролетарське походження", на те, що я з своїм дідом недалеку від робітфаку Провіянтську вулицю підмітав... Владі ж потрібне було не моє „пролетарське походження", а моє знищення... Бо я був українець...

Шаповал махає рукою й каже, що не варто тепер згадувати про це, що тепер інші порядки на Україні...

— Тепер у нас справедливість, радянську законність відновлено...

— І Дмитра Йвановича, бачу, шануєте, — в унісон із цим укидає своє Тиміш Безорудько.

— Аякже, шануємо. Ви ж бачили його погруддя.

— Та й не тільки погруддя. Я читав ще в Америці вашу статтю про нього...

— Читали? І яке ваше враження?

Приємна усмішка сковзнулась по його вродливому обличчі, а в очах засвітилося чекання оцінки.

— Добре написали. Шкода тільки, що не всі факти згадали. Ви ж не згадали про те, що було з ним за „культу особи". Пам'ятаєте, як його скинули були з директорства і з музею викинули, а натомість настановили директоркою якусь жидівку. І знаєте, що він тоді на засіданні комісії сказав? „Це ж ви на... на мою сиву голову!"

— Так і сказав? Я цього не знав...

— Сказав.

Дзеленчить голосно, аж повизкує, як недорізане порося, телефон, що досі спокійно лежав на директоровому столі, ніби дрімав. Шаповал бере слухавку й говорить... мовою „старшого брата". Тиміш Безорудько прикро скулюється, немов би йому раптом стало холодно, дарма що надворі було тепло, а в кабінеті стояв тільки приємний холодок.

— „Так і він... цією?!. Рідна для офіційних розмов не годиться..."

Смуток хмарою пробіг по його виду, очі глибше сховались за чорну оправу окулярів.

Холодно й незатишно зробилось йому на рідній землі. Як добре, що це тільки сон і що йому не доведеться зрджувати рідну мову!

Тим часом Шаповал кінчає свою телефонічну розмову і знову звертається до вчителя по-українському. Каже з усмішкою про те, як Дмитро Іванович панічно боявся телефонів і сам ніколи не брав у руки слухавки, завжди просив когось із присутніх: „А візьміть, козаче, — що воно там балакає?" Той бере слухавку й переказує почуте, а потім передає відгук на це директора музею.

Аж пекло, так кортіло Тимошеві Безорудькові запитати свого колишнього учня, а тепер господаря (з доручення партії) музею, чому він, за конституційної рівности всіх мов у Радянському Союзі, не говорить своєю мовою у ділових розмовах, — дивиться: а перед ним уже не Шаповал, а його друг з молодих років і односелець Трохим Ґавенко. І він, Тиміш Безорудько, уже не в музеї, а в 33-ій школі, де колись, ще в 20-их роках учителював. Тоді це була українська школа, а тепер він чує тут тільки московську мову. Вони стоять із Трохимом у довгому лункому коридорі, повз них пробігають галасливі школярі і говорять тією ж мовою...

О, Трохима він уже прямо спитає!

— Колись тут лунала українська мова, — обзивається, — а тепер чую тільки російську. Чому це так? Ти ж, здається, директор тут...

Трохим відповідає не зразу, якусь мить думає, смішно випнувши свої великі губи (як дві стулені докупи галушки; в селі його дражнили „губатим"), що по них так і хочеться бриньнути. Безорудько бачить, що й у його буйній чуприні вже поблискує сивина, а під бровастими очима цілі торбинки зморшок: вони ж однолітки з ним. Раптом по зморшках Трохимових щік пробіг рум'янець сорому чи збентеження, і він, як і Шаповал, спершу оглядається, а потім каже:

— Я вже член партії, і мені, може б, не годилося так щиро балакати з тобою, але... скажу як другові. Ми ж із тобою — пам'ятаєш? — ра-

зом на Розтиківку до дівчат ходили! Ех! — махає рукою. — Скажу ж тобі... Якщо я фізично зберігся, якщо й мене, як українського інтеліґента, не знищено, то тільки через те, що я перейшов на російську мову. Поки я цього не зробив, — мене й у партії вважали „чужим елементом". Ще ж Олександер Шумський — пам'ятаєш? — казав, що українці в КП(б)У — пасерби. Ще в 20-их роках казав, під час українізації. А що було в 30-их роках! А після останньої війни українська мова була ознакою співпраці з німцями... Отож я й рятувався. Ба більше: я й дітей своїх узяв з української школи та послав до російської, щоб показати свою лояльність. Та й не тільки я так учинив. Тим то й оцю школу довелось русифікувати.

— А в хрущовській же програмі партії сказано, що всі мови рівноправні. — скрикує Тиміш Безорудько. — Я ж оце й повернувся з Америки через те, що повірив цій програмі...

Скрикує, а тоді бачить: він стоїть під акаціями бульвару імени Карла Маркса, а Трохима Орленка вже й близько немає, зник, як крізь землю пішов. А повз нього йдуть жиди, а може й українці, такі, як Трохим Ґавенко, і української мови не чути — тільки російська.

Куди ж тепер? Де ж вона, та рідна Україна? Може в Києві, в столиці?

І от він уже в Києві, на Хрещатику. Не встиг і розглянутися, — зирк, а до нього йде Тарас Матвієйко, лідер еміґраційних націоналістів, що перекинувся самохіть чи несамохіть до окупанта. Підходить, низькооко придивляється, пізнає.

— О! Це вже й ви тут? — дивується.

— Та тут. Оце шукаю, де вона, та рідна Україна, на якій землі.

— Е, її зверху не видно, треба дивитись глибше... під землею, а не на землі шукати...

Гляне Безорудько під ноги, а він стоїть на соломі, що прямо на хіднику розґрушена, ніби лігво якесь, а збоку, в мурі поблизького будинку, прикрашеного українськими кахлями, стирчить палиця, і на тій палиці низка бубликів нанизана.

— Бач, — каже до Матвієйка, — якби це приватне господарство, то чи люди розкидали б так солому та бублики? А за соціялізму... Може, візьмім по одному? Бо вже ж нерано, — скидає очима на сонце, що стоїть над будинками, — а в мене в роті ще й ріски не було...

— Е, ні, — каже Матвієйко, — це було б розкрадання соціялістичної власности, за це можуть покарати. Он і міліціонер іде. Ходім краще... я тут знаю одне місце...

Та й заводить його до якоїсь чи то крамниці, чи то харчівні.

— Сядьмо отутечки, біля оцього столика, — каже Матвієйко. — А закусимо ось оцим...

Дивиться Тиміш Безорудько, а він кладе на стіл величезного павука. Не краба, а таки павука. Потім відламує одну ногу в того живого павука й дає йому, Безорудькові. Та жива нога й відломлена рухається, як відірвана нога того павука-„косаря", що її Тиміш іще в дитинстві відривав, — відірве, а вона, та довга та тонка нога, ще „косить". Але ця павукова нога не така вже й тонка, а гомілка навіть опукла. Мабуть, у ній багато наїдку, як розкусити... Розкусити й висмоктувати...

Ве! Огида струшує Тимошем Безорудьком, перевертає все всередині, от-от блюватиме. Ні, він ні за що не їстиме такого!

Підводиться й іде до буфету. За прилавком стоїть дівчина в українському вбранні, у сорочці з вишиваними рукавами, стрічки спадають із пліч. І в нього робиться тепло-тепло на душі. Ні, ще не вмерла Україна! Оце вона... нарід носій тисячолітніх традицій. І очі в дівчини українські — карі, і брови — як шнурочок. Дивиться Тиміш на це втілення України майже закохано („майже", бо він же не молодий уже, а це ж молодесеньке дівча) і просить добірною українською мовою дати йому щось поїсти, бо він із самого ранку ще нічого не їв.

Дівчина мовчки обертається до полиць із крамом, бере там щось і кладе на шальку терезів. Тиміш дивиться й не йме віри своїм очам: на шальці лежить шматок повстини.

— Що ви мені даєте?! — скрикує обурено.

— Те, що бачите, — вишкіряє хижо зуби помосковському дівчина, уже чужа, ворожа.

— Алеж я їсти хочу!

— Дивись, — звертається дівчина до іншої продавниці. — Зразу видно, що це чужинець-турист: і говорить не по-нашому, і їсти повстини не хоче.

— А може, він „западник", — озвалась її подруга, — і ще не навчився державної мови Української радянської соціялістичної республіки...

— Ні, таки чужинець, — наполягала перша. — Якби він був „западник", що так довго зволікає з вивчанням нашої мови, то я б зразу заявила куди слід, А потім знову обернулась до Тимоша Безорудька.

— У нас тепер, за збудованого соціялізму, люди їдять усе, що не даси, — і повстину, згід-

но з тутешнім українським прислів'ям, „хоч вовна, аби кишка повна". Їдять усякі мотузки, вугілля, цеглу. Аби тільки стаханівці та цегельні настачали. А у вас, бачу, ще буржуазні звички... ще про ковбаси думаєте... Та й націоналіст ви... Бач, якою мовою... мужицькою говорите... І забелькотіла:

— Храм Христа Спасітеля... храм Христа Спасітеля...

— „А, це та, що в Москві на трамваї кондукторкою працювала і так називала одну зупинку, — подумав Тиміш, згадавши те, що чув колись у Москві. — А тепер сюди приїхала й по-українському одяглася... Тікати звідси! На захід! Може, ще хоч у Львові збереглася рідна стихія"...

Згадав: як він там під час війни був, то чув гадюче сичання польської мови. Але тепер — він знав з газет — поляків „репатрійовано" до Польщі, жидів розігнали німці, — тож тепер, мабуть, там залишились самі українці.

І от він уже у Львові. Стрийський парк. Озеро. А на озері білі лебеді плавають, гордошиї лебеді. Дивиться Безорудько — а на березі сидить у фотелі письменниця Ірина Вільде, — у фотелі, як на троні. Як на троні? Чому як на троні? А ясно — чому: вона ж у цієї влади у фаворі, нагороди одержує. Але дарма. Усе таки це ж українська письменниця. І він з нею колись був знайомий. Зрадівши, що її побачив у такому відлюдному місці, де можна щиро погомоніти, Тиміш мало не біжить, як обминає закрут озера. Ще здаля руки простягає і зразу ж питає не якою, а рідною мовою, кивнувши головою на красеня-лебедя, що занурив свою шию в воду, — питає, що той лебідь там шукає, на дні...

— Невідомо, — відповідає мовою „старшого брата" і українська письменниця Ірина Вільде. І додає, що то такий лебідь, що носить на шиї „краватъ" (тобто „краватку", догадується Тиміш).

Куди ж тепер? Де є хоч малесенький куточок України на українській землі? Розпач підказує: може, на Північному Кавказі? Там українців викреслено з книги буття, їх офіційно немає, то, може, й органи безпеки притупили свою пильність, не перетворюють страхом людей на ідіотів.

Краснодар. Педагогічний інститут, де він, Тиміш Безорудько, також працював перед утечею на Захід. У кабінеті директора назустріч йому з-за столу підводиться Науменко, удаваний недобачій. Саме так: удаваний недобачій. Це один із численних винаходів громадян Радянського Союзу, скерованих на те, щоб якось викрутитись із скрути (якщо вжити тут такої тавтології) щасливого життя в країні збудованого соціялізму і хоч трохи зажити спокою. Щоб звільнитися від „партнавантажень" та обов'язкових доповідей, Науменко проголосив себе осліплим (майже осліплим), таким, що не може готуватись до тих доповідей. А марксизм-ленінізм він вивчив напам'ять ще тоді, як не був сліпий, тож міг його викладати без читання праць комуністичних святих. А раз Тимошеві Безорудькові треба було побачити на інститутському подвір'ї одного студента, він тоді зустрів Науменка та й спитав, чи не бачив. А той: „А ондечки він! Бачите? Футбол ганяє"... Тобто він, „сліпий", побачив того студента там, де Тиміш, бачучий, не міг побачити. Оце й стало Безорудькові на пам'яті, як тільки він побачив Науменка. А це свідчило про те, що з Науменка партієць удаваний і що з ним можна щиро поговорити.

Але тут сталося з самим Тимошем Безорудьком таке: людині з буржуазними звичками та харчуванням, притьмом треба було кинутись до вбиральні (він же перед відлетом з Америки ще й попоїв добре). Про українську мову на Північному Кавказі розпитає пізніше. Отож він прихиляється Науменкові до вуха й питається, де тут у них те місце, що до нього й російські царі ходили пішки.

— Нема, — каже Науменко.

— Як нема?. — скрикує Тиміш Безорудько. — А куди ж ви... ти й твоя сім'я... той... ходите? Це ж природна потреба!

Але Науменко тільки розводить руками: мовляв, немає. За соціялізму мало їдять, то й убиральні не дуже потрібні. А потім з гордістю додав, що хоч у країні збудованого соціялізму убиралень і немає, так зате ця країна перша випустила робленого супутника Землі...

Та сердешному „американцеві" в цю мить уже не до розмов про успіхи радянської науки та техніки було, — йому треба було до вбиральні. Тільки ж „у міжчасі", як кажуть наші брати-галичани, він згадав, що ті вбиральні, які колись у цьому гімназіяльному будинкові були, після революції перероблено на кабінети фізики й хемії (радянська ж влада дбала передусім про розвиток науки й техніки!), і йому, Тимошеві Безорудькові, доводилось користуватись для природних потреб інститутським підвалом. А як біг тепер до того підвалу, думав: „А ще ж і до міліції треба йти... прописа-

тися... А потім треба шукати роботи, бож у державі збудованого соціялізму хто не працює, той не їсть... дарма що й їсти нічого... Але тоді можуть спитати: „А де працював раніш?“ І що я їм тоді скажу? Що в Америці, в капіталістичній? Ну, але про це потім...“

Заходить, прихилившись, до того підвалу, в півтемряві місця шукає.

— „Отут, думає... і ніхто не взнає“...

— А, ніхто не взнає? — розітнувся раптом грізний голос у лункій порожняві підвалу.

Дивиться перелякани Тиміш Безорудько, а звідти, де вхід, заходить міліціонер, з кишені книжечку виймає.

— Ось тебе зараз за порушення правил санітарії й гігієни...

Тиміш підхоплюється зопалу — та лусь головою об низьку цементову стелю, аж увічу йому почорніло... І він крізь це запаморочення очайдушно зважується:

— „Скажу ж я тепер цій владі правду ввічі... хай буде, що буде-“ Та як закричить:

— То це така ваша „Радянська Україна?“ Начхав я на неї!

Цей запаморочливий удар об цементову стелю та його власний крик розбудили Тимоша Безорудька. і він остаточно прокинувся, обливаючись холодним потом. А першим його почуттям після цього прокиду була радість, що **це був тільки сон,** що він не насправді побував у державі матюхів та „старшобратньої мови“, що він у своєму вбогому мешканні на Сьомій вулиці в Нью-Йорку. Тут же він не тільки не боявся поліції, а ще й жив під її захистом. Якже ця поліція не змогла його оборонити від тих прикростей, що їх він зазнав у сні, то тільки через те, що сни — світ, якого поліція не може контролювати. Та й сам він, Тиміш би то Безорудько, трохи винен у тому, що виникли такі прикрі сновидива: тікавши від передеріїв та кудлаїв, він дався був на підмову редоктора „прогресивної“ газети Євмена Кощавого, як той спокушав його образом рідної України, розхвалював її.

А пізніше Тимошеві Безорудькові стало соромно, що він так прикро висловився був у сні про рідну Україну, і він, щоб заспокоїти своє сумління, написав ось ці рядки:

Здаля ти вабиш нас, як мрія чиста,
Здаєшся щастям, раєм чарівним,
А зблизька ти ворожа і чужа,
З чужим обличчям, мовою чужою,
З ненавистю до нас, своїх дітей...
О нене зганьблена! О муко наша!

БЕРЕЖІТЬ ЖІНОК

Мою дочку звуть Марійкою. Їй півтора року. Черга на ясла — чималенька. І раптом об'ява: „Для догляду за дітьми бюро добрих послуг може забезпечити вас нянькою“. Уявляєте мою радість. Але тривала вона недовго. Виявилося, що ні готувати обід, ні прати нянька не зобов'язана. Це я повинна забезпечити її триразовим харчуванням. Нянька буде тільки бавити дитину і одержувати за це сімдесят копійок на годину. Це виходить сто карбованців на місяць — якраз моя зарплата.

— Залиш роботу, — запропонував чоловік.

— Я не хочу втрачати стажу.

— Тоді ти втратиш чоловіка. Не треба було поспішати.

Я вирішила сама знайти постійну няньку. Розвісила по всьому місту об'яви, напитувала у знайомих, у прибиральниць із сусідніх магазинів.

Нарешті мені пощастило. Дві сусідки привели в квартиру якусь стареньку. Ноги її тягнулись на півметра позаду. Очі заплющені.

— Вона ще ого-го! — пообіцяли жінки, вклали її на тахту і пішли.

Нянька спала цілісінький день. Прокинувшись увечорі, вона повідомила, що бере сорок карбованців у місяць, і знову заснула. Вранці зажадала похмелитися. Нянька виявилась запійною. Першого ж дня вона випила коньяк чоловіка, мої духи і польський лак для паркету. Потім вона обійшла всі закусочні і винні магазини. Марійку тягала за собою: з дитиною її поїли без черги. Через три дні донька впізнала всіх районних алкоголіків і вітала їх помахом руки.

Нахил до пиятики поєднувався у няньки з любов'ю до різних святих. Вона відвідувала церкву, і костьол, і синагогу. Вчила Марійку молитися і бити поклони. Донька дуже скоро засвоїла церковний лексикон. Мене стала називати не „мати“, а „матір“, себе — діва Марія, а дідові, персональному пенсіонерові, кричала — нехрист.

Друга нянька була молода і рішуча. Першим її запитанням було:

— А ваш чоловік носить окуляри?

— А яке це має значення?

— Люблю інтелігентів! А коли бачу мужчину в окулярах — собою не володію.

Чоловік мій — викладач мови і літератури. Наляканий агресивністю нової няньки, він заніс з дому не тільки окуляри, але й бінокль. Щоб довести свою неінтеліґентність, почав говорити „що?", „га?", плювати на підлогу.

Але няньці було не до нього, не до мене і, звичайно, не до дитини. З ранку до вечора вона не відходила від телефону, теревенила з солдатами, сержантами і старшинами. У неї був прямий зв'язок з якоюсь казармою.

Через місяць нянька зажадала, щоб ми виплатили їй декретну відпустку.

Більше няньок я не брала, водила Марійку з собою на роботу, на базар, в магазин.

— Через тиждень їдемо на дачу, — заявив чоловік. — Тобі треба відпочити. Вдома ти весь час серед задухи: готуєш, прасуєш, миєш посуд, а там завжди на свіжому повітрі.

Я взяла відпустку за свій рахунок, і ми поїхали в село. Чоловік збирав і записував фолкльор, а я... Якщо раніше звичайна курка купувалася в магазині, то тепер за нею доводилося гасати по всьому селу. Одного разу в азарті гонитви я добігла до міста і назад уже не повернулася.

— Я зробив для тебе все, що міг, — сказав чоловік і поїхав у Сочі.

Коли мені вдається взяти в руки газету, я завжди наштовхуюся на гарячу дискусію про зайнятість жінки. При чому учасники цих дискусій — переважно чоловіки, вони сперечаються, радять, закликають...

У одного з африканських племен є такий звичай. Коли жінка народжує, чоловік лежить поруч. Жінка повинна мовчати, вона не має права зронити жодного звуку. За неї кричить чоловік. Коли ж жінка народить, в той же день вона починає працювати. А чоловіка відносять в окреме помешкання, де він п'ять днів лежить, не піднімаючись, в знемозі стогне і приймає поздоровлення співплемінників.

І все ж таки я знайшла вихід із становища!!! Влаштувалася в бюро добрих послуг нянькою. Сама собі робила виклик і приходила додому, як на роботу. Я не втрачаю виробничого стажу, одержую 100 карбованців, які платить мені чоловік через бюро добрих послуг і виховую власну дитину. Ура!

Цю сповідь жінки записав **Олександер Каневський**

(„Вітчизна" ч. 12. 1970). Стор. 176—177.

НАЙНОВІШІ ВИДАННЯ

БІБЛІОГРАФІЧНІ ДОВІДКИ З АНОТАЦІЯМИ

БІБЛІОГРАФІЯ

Палій М. Микола. Etcetera. Кантати. Зредагувала д-р Аніта Кулай де Саїнс. Мехіко—Чікаго, в-во Аркадія, 1970, 68 сторінок.

ХРИСТУ

Не мучить так мене, що Ти, мій Христе,
На світ прийшов у стріхолупній стайні,
Що Ти терпів й зносив рундуги зайві
І пив пайно гірке із рук нечистих.

Не мучить так мене також, мій Христе,
Що Ти із дому в дім і без притуки
Був гнаний день-у-день зносити муки,
Зносити хіх і хах людей зумисних.

А мучить, мучить страх мене, Розп'ятий,
Що Ти на сміх людьми всіма забутий
Зумів цей біль спокійно так прийняти.

І я, як Ти, пробую дні, мінути,
І я, як Ти, мертвлю себе вмертвляти,
Проте мені ніяк Тебе збагнути.

Ковачовичова Пушкарьова Бланка, Пушкар Імріх. Дерев'яні церкви східнього обряду на Словаччині. Пряшів, Видав Свидницький музей української культури в Братіславському педагогічному видавництві, Відділ української літератури, 1971. 528 стор. Науковий збірник Музею української культури в Свиднику за заг. ред. І. Чабиняка, т. 5, 1971. Авторизований переклад з рукопису Лариси Мольнар.

ДЛЯ ДІТЕЙ

Франко Іван. Королик і ведмідь. Казка із збірки „Коли ще звірі говорили. Торонто—Нью-Йорк, Об'єднання працівників літератури для дітей і молоді, 1970. 16 стор. Малюнки Михайла Михалевича.

Завадович Роман. Я піду! Історичне оповідання. Оповідання з княжих часів в Україні. Торонто—Нью-Йорк, Об'єднання працівників літератури для дітей і молоді, 1970, 31 стор. Ілюстр. Петра Андрусева. Обгортка Михайла Михалевича.

Контрасти. Збірка молодечої творчости. (Поезія, проза, музика і графіка). Зредагувала Лариса М. Залеська-Онишкевич. Вступна стаття Юрія Лавріненка. Нью-Йорк—Прінстон—Торонто, видає Головна Пластова Булава, 1970, ч. 1. Бібліотека Пластового журналу „ЮНАК". 150 стор.

Обкладинка Лілеї Волянської-Горняткевич. Фундоване плем'ям пластунок „Перші Стежі". Тираж 2.000.

Оформлення книжки гарне, притягає око. Зміст — твори молодих авторів віком від 15 до 22 років з різних країн поселення їхніх батьків. 25 авторів, які пробують свої сили в поезії, прозі, музиці, графіці. Редактор Лариса Залеська-Онишкевич і лише її енергії, завзяттю і розумінню справи завдячуємо появу цієї книжки. Вона ввесь час листується із своїми підопічними, підтримує їх працю. Пояснення, чому це „Контрасти", дуже добре з'ясував у вступному слові Юрій Лавріненко.

Молоді автори признаються, що снаги до творчої праці додали їм „шестидесятники" і нью-йоркська група, які їм близькі і зрозумілі, промовляють до їх чуття і розуму.

Короткі життєписи, як і коротке ще їх життя, гарні фота. Чомусь хочеться радіти, гортаючи цю книжечку. А старше покоління не буде сумувати, що вони тут уже могікани. Чи всі ці молоді підуть у літературу? Мабуть, ні. Але всі зазначили свою приналежність до української групи. Між ними є вже такі, що вибились угору, і такі, що пишуть чужими мовами й друкуються.

Автори розміщені за альфабетом .

Бабовал Роман — нар. 1950, живе в Бельгії, студіює медицину. Перші твори були друковані в молодечих журналах, перша збірка „Навіщо про те згадую" (1969). **Баранська Христина** — нар. 1953 р., живе в США, обдарована мистецьким хистом, у молодечих журналах зустрічаємо її ілюстрації з підписом **Нана.** Мистецький нахил унаслідувала від свого батька, вчиться гри на фортепіяні, пробує своїх сил і в поезії. **Близнак Уляна** — нар. 1952 р., студіює літературу, живе в Нью-Йорку, свої поетичні спроби почала з дитинства:

МІРАЖ

У вазі
кілька золотих
колосків пшениці. Волошки.
І мак один. Ні, два —
китиця.

З-поміж червоних пелюстків
крізь чорні очі визирають
душі предків.
І вітер тихо повіває
над українським полем —

на столі. (1968)

Британ Андрій — нар. 1948 р., живе в Нью-Йорку, відомий уже як скрипаль, пробує сил в прозі. **Велигорська Христина** — нар. 1950 р., живе в Канаді, студіює мистецтво, має добрі успіхи, підписує свої твори **ХВел,** цікавиться поезією:

НОВА ДОБА

Електричне небо
мертвою сіттю затягло
алюміньйові пальці
над проваллям.
Шрубами, ржею роз'їдають
жовте пусте повітря
руді скелети жител.
Манекени йдуть.
Манекени дихають,
Манекен в косу
Пластмасовий мак вплітає.

Автоматично включився ранок.
Стрічка говорить.
З пластинки бубонить шалений бог.
Електрика пульсує в сухих жилах,
Ніяґара висисає кров живих,
Ніяґара полонила всіх мертвих. (1968)

Волянська Богданна — нар. 1948 р., живе в США. Цікавиться музикою. Грає на бандуру, фортепіяно та гітару. В „Контрастах" уміщена пісня „Не верне" — слова і музика Б. Волянської; **Горбач Катерина** — нар. 1950 р., живе в Німеччині, має друковані вже дві збірки, друкується в різних журналах, тепер в „Сучасності". Вже відома:

стань
у вікно
й кричи
в порожнечу
без відгомону
сльози твої
спливуть тобі по скронях
вийди
на дорогу
скляних обеліскiв
повиснуть на стовпах
твої слова
пересипай попіл
крізь пальці
ніхто

не перехопить. 1967)

Госейко Любомир — нар. 1952 р. Батьки живуть у Франції. Друкувався в різних журналах. **Діденко Анастасія** — нар. 1949 р., тепер у США, вивчає музику. Пише поезії. **Дозорський Володимир** — живе в США, молодий кандидат на лікаря. Зацікавлений українською історією і ще з юних літ пише п'єси про княжу добу. Має вже таких п'єс п'ять. Тепер почав нову — про повстання в Києві в 1113-ім році. Сам він пише про цю п'єсу: „Вона писана відмінно від попередніх, бо будовою взорована не на англійських єлисаветських виставах, тільки далекосхідних, старокитайських. Її основа — це сім геометричних знаків, кожний з них оголошує певний гурт висловлених думок, що торкаються способу змін і перемін (у цім випадку — суспільних) ...У цій будові поняття часу та окремого місця губляться, але можна тут широке і складне тло подій **Предшенко Лідія** — живе в США, вчиться, цікавиться літературою, свої вірші друкувала в газетах і журналах. Її творчість англійською мовою друкується в журналі поетів-аматорів „Аркадіон" у Нью-Йорку. **Задарко Євген** — нар. 1948 р. в Польщі, тепер студент філософії в Римі, але його мрія і стихія — музика. Уміє грати на шістьох інструментах, залюбки компонує. В „Контрастах" вміщено „На дорогу далеку" — слова Л. Госейка, музика Є. Задарко. **Ільницький Олег** — нар. 1949 р., живе в США, вивчає англійську літературу. Тут виступає з прозою, яка переплітається раз гумором, то переходить у якусь тугу-ніжність. **Коленська Христина** — нар. 1954 р. у Нью-Йорку, зацікавлена літературою і музикою:

ДУМКА НА ПІСКУ

Задавлять мене
На морському дні
Усі почування
У душі моїй.

Залинуть думки мої
Ген за лиман —
Їх хвилі піднесуть
У чорний, буряний туман...

Сірий вітер
Розкине їх ген по ліску.
Може там ти знайдеш
Залишену думку мою...

Кукурудза Олена — нар. 1951 р., живе в США, учиться. Цікавиться малярством, журналістикою і літературою. Пробує свої сили у творчості. 1962 року одержала на конкурсі грамоту від ОПДЛ за свою працю про Тараса Шевченка:

МОРЕ

Прислухайтесь, як океан співає —
Народ говорить. І любов і гнів
У тому гомоні морськім...

М. Рильський

Я пісню над морем співала
Про хвилі бурхливі, про скелі міцні,
Де в дикім відважнім розгоні
Змагалися хвилі та скелі знести.

Шум моря — це гомін народу
В моїй батьківщині — в неволі тяжкій.
В тім гомоні чую я стогін,
Прокляття та гуркіт кайданів важких.

...Ось хмари зібралися чорні —
Повисли над морем в ту мить, і нараз —
Із грюкотом вдарили громи
У скелі! Як Божого гніву наказ... 1968)

Лада Дарія — нар. 1948 р., живе в Торонто, студіює мови:

ВІТЕР

Лови мене! Спіймай!
Нехай лечу я вдвох з тобою,
Твої ж хвилясті струни
Розводять шум аж край небес!
Біжу я попри берег,
А на поверхні моря бачу
Он мерехтливий сонця блиск
Крізь твій прозорий вид...
Піднось хвилі й опускай!
Нехай холодні, мокрі краплі
Моє холодять тіло
Від тих горячих дум... (1966)

Лібер Юрій — нар. 1953 р. вАвстралії, тепер живе в США, зацікавлений літературою, філософією і модерною музикою. Юрій пластун:

СТИКА ПІД ЕВКАЛІПТОВИМИ ДЕРЕВАМИ

Темне небо,
тихе поле —
табір довго снить...
І вже іскри стали зимні,
тільки попіл залишився.
З евкаліптових дерев
чую ха-ха кукубари
чую й голос сплячого коали...
Вітер віє австралійський,
мої ж мрії —
мрії українські. (1969)

Мартинець Софія — нар. 1948 р ,живе в США, закінчила вивчати французьку мову. На фотознимці обличчя, яке привертає увагу, неелегантна зачіска, нічого спільного з гіппі, але вираз обличчя, — типовий вираз нинішньої молоді, яка думає, певна себе, пробує замаскковувати свої переживання, але не може дати раду сама з собою.

x

І я не знаю —
що більше болить:
коли ти мене покинув,
чи — коли на мить
ти мене любив.

xx

Не жий для мене —
не накидай себе.
Життя тяжке,
я ледве годен сам для себе жити.
Люби мене, але не забувай —
не накидай тягар:
не жий для мене —
я хочу жити сам.

Мартинюк Неоніля — нар. 1952 р., живе в США, студіює політичні науки.

ПО БИТВІ

Червоні спотворені тіла
під холодним заходом сонця
лежать забуті.

САМІТНЯ МОГИЛА

Малий горбок землі
на темнім обрії,
у полі пшениці.

Микита Лариса — нар. в Німеччині, тепер у США, студіює французьку літературу. Пробує свої сили в поезії і прозі.

ПОРТРЕТ МАМИ

Колись, як спіле зерно
Тепер, як листя восени,
Мережане низками павутиння,
Ясніє мамине волосся.
Спадає на чоло,

Чоло змальоване стежками смутку і журби
(То я їх там топтала).
Але прощають очі й цю мені вину —
Заквітчані смужками ласки й сміху,
І сяють синьо-зеленими веселками,
А уста мені всміхаються назустріч. (1968)

Мицьо Роксоляна — нар. 1952 р., живе в США, зацікавлена музикою, пробує свої сили в прозі. **Овчаренко Віра** — нар. 1950 р., живе в Австралії, учиться в університеті, залюбки пише вірші:

САМОТНІЙ ЧОВЕН

Освітлене небо, червоне, як жар,
Нависло над морем безкраїм...
То кидає сонце проміння з-за хмар,
Що спати на обрій лягають.

А онде чийсь човен по хвилях блука,
Самотній, пливе сиротою.
Тебе не торкнеться проміння рука,
Лиш думка летить за тобою.

Я довго дивилась на човен отой,
Що в серці гойдався сльозою...
Не хочу в житті я самотньо пливти, —
Упарі блукать із журбою. (1967)

Сайкевич Олена — нар. 1953 р. в США, вивчає музику, любить спорт, пробує свої сили в прозі. **Ткач Вірляна** — нар. 1952 р., живе в США. „Лещата і література мене найбільше цікавлять" — пише Вірляна:

ЧИГАЮТЬ НА МЕНЕ

Безконечність чигає
на мене у цих
коридорах.

Білі і стерильні
вони придавляють
мою істоту
у своїй довжині.

Мою душу хочуть
записати на зірокс-мікрофільм.

Я маю стати числом,
як і другі. Маю
бути описана в одному
параграфі.

Мої кроки розбивають
приголомшуючу тишу.

Електричне око мільйонів
стежить за мною.

Ритм кроків швидшає,
а з ним і мої думки,
В божевільнім темпі.
блискають картини-ідеї.

Вони хочуть
розбити мою
душу. Вони зачислять
мене тоді до тієї
неозначеної маси.
Вони... вони.

Мій біг вистукує
щораз скорійший ритм.
Довкілля розливається у фантазію кольорів.

Я не буду записана
у вашій картотеці історії.
Світ життя закрутився мов карусель.

Сиджу я на землі.

Світлини моїх думок — лише для мене.

Ткач Юрій — нар. 1954 р., живе в Австралії. Пише короткі оповідання, які були друковані в журналах. Тепер пробує перекладати казки з англійської українською мовою. Має власну бібліотеку з 300 книжок, більшість з них українські.

Так започаткувала своє існування нова група з літературними зацікавленнями. Чи всі залишаться вони при українській літературі? Напевне ні! Але багато залежить і від нас усіх — чи будемо ними цікавитись? Чи купимо їхні твори? Чи визнаємо їх? Чи старші письменники будуть радіти їм і пригорнуть їх?

А ми тепер їм побажаємо: Щаслива вам дорога!

Подала — **Дарія Сіяк**

ОСЬ ТАКЕ БУВАЄ

(жарти)

НЕВІДОМО

Один молодик вчився на шоферських курсах. Настав день іспиту з практики їзди.

У клюбі його товариші питають:

— Ну що, склав?

— Не знаю, — знизав плечима ларубійко. — Коли мене виписали з лікарні, автоінспектор, який приймав іспит, ще був без пам'яти.

ВИПРАВДАВСЯ

Вона:

Тільки вісім днів минуло, як ми одружилися, а ти вже пізно додому приходиш.

Він:

Я не міг раніше прийти — треба ж було розповісти в кав'ярні, який я щасливий.

РЯДКИ З ПРИМІТКАМИ

Любив її дуже, говорив — обіцяв багато, але незабаром забув про все. (Бо любив її без пам'яти).

Що до кохання, то не існує ніяких довідників. (Тому тут так часто помиляються).

До весілля він називав її милим ангелом. (Після весілля вона вилетіла з дому).

ІСТОРІЯ ОЧИМА ПИСЬМЕННИЦІ

Популярність і пошану серед численних читачів відома українська письменниця Зінаїда Павлівна Тулуб, якій цими днями мало б сповнитися вісімдесят, здобула талановитими історичними романами „Людолови" та „В степу безкраїм за Уралом". У цих творах уповні виявилися і неабияка мистецька обдарованість З. Тулуб, і її висока культура історика, інтерпретатора давніх подій та фактів, силою фантазії й психологічної проникливості відтворюваних зримо, виразно, переконливо.

Починалася творча біографія З. Тулуб з писання поезій, а згодом до кола її літературних інтересів увійшли оповідання та нариси, повісті та сценарії, переклади (вона володіла кількома мовами). Але найяскравіше виявилася її мистецька спроможність саме в складному й трудомісткому жанрі історичного роману.

Народилася майбутня письменниця в Києві. Дитинство її пройшло в містечку Брацлаві на Поділлі і в Таганрозі, куди батька, юриста за фахом, переводили по службі. 1904 року родина повернулася в Київ, де Зінаїда вступила до жіночої гімназії (1904—1909), а потім — на слов'янсько-російський відділ історично-філологічного факультету Вищих жіночих курсів (1909—1917). Вже тоді виявився її потяг до науково-дослідницької роботи. За працю „Погляди М. В. Гоголя на проблеми мистецтва в світлі західньоевропейських та російських філософських теорій першої половини 19-го століття" їй надано вчений ступінь кандидата філологічних наук. Молодого науковця залишили при Київському університеті підготуватись до професури. Проте через тяжку хворобу батька від наукової й педагогічної діяльности довелося відмовитись. На плечі Зінаїди лягли турботи про матеріяльне забезпечення родини. Якийсь час вона керувала лекторською секцією в Політуправлінні Київської військової округи, в Одеському губернському військкоматі, працювала на різних посадах у державних установах. На літературну роботу перейшла 1926 року.

Ранні твори Зінаїди Тулуб приваблювали своєю глибокою гуманістичною спрямованістю і засвідчували вміння авторки спостерігати життя, вирізьблювати характери. Проте і в ліриці, і в повісті „На перепутье", і в деяких сценаріях помітна невизначеність, невстоянність світогляду. Окремі твори були позначені деякою розгубленістю молодої письменниці перед революційними подіями.

Справжній успіх прийшов до З. Тулуб з двотомним історичним романом „Людолови" (1937), у якому йдеться про Запорізьку Січ першої половини XVII століття, про діяльність гетьмана Петра Сагайдачного та інших історичних осіб. Письменниці вдалося виразно й переконливо змалювати представників численних соціяльно-політичних прошарків українського суспільства тих часів.

Твір посів визначне місце в українській історичній романістиці. Письменниця збагатила уяву читача про Запорозьку Січ, використавши чимало відкритого нею нового й цікавого історичного матеріялу.

З 1937 р. в творчості письменниці настала перерва. Живучи в Казахстані, З. Тулуб написала казку-повість „Чарівний клубочок, або Таємниця загибелі двійок". 1956 р. повернулася до Києва, і з того часу плідно й успішно працювала. Померла Зінаїда Тулуб 1964 року, так і не здійснивши своєї давньої мрії — написати книгу про Джордано Бруно.

Щойно у видавництві „Дніпро" (серія „Бібліотека української радянської прози") вийшов роман „В степу безкраїм за Уралом" (перше видання — 1964 р.). Це, як пише у передмові до твору М. Сиротюк, „явище оригінальне і цікаве як у прозовій Шевченкіяні, так і в жанрі художньої біографії взагалі. Це — своєрідний і сміливий експеримент органічного поєднання в біографічному сюжеті реальних фактів з поетичною фантазією". Розумно й тактовно користується письменниця історичними документами й джерелами, відтворюючи за допомогою художнього домислу титанічний образ Кобзаря та його оточення, змальовуючи трагічний період заслання поета. Тонке знання й відчуття історичної правди, конкретного кольориту епохи, психологічна спостережливість та вміння переконливо тлумачити, узагальнювати фактичний матеріял, талановитість художника — живописця подій і характерів — дають змогу говорити про Зінаїду Тулуб як про одного з визначних представників української історичної романістики.

В. ТИМЧУК
(„Літературна Україна")

●

„НА ЗОЛОТІЙ НИВІ ПОДІЛЛЯ"— Василь Гарба (Подільська духовна семінарія на службі нації 1797—1919. Історична монографія та спогади сучасників)

Нам так і ввижається, немов автор, як той багатир з народних казок, спинив свого Пегаса на роздоріжжі-розвиллі трьох доріг і похилив голову у важкому роздумі: котрим шляхом їхати?.. Поїдеш наліво — забредеш у хащі історії, так що хто й зна, коли вилізеш. Бож минула сімдесятка; хоч і не Мафусаїлів це вік, а все ж таки... Поїдеш направо (так дуже кортить — аж сюди чутно, як пташки співають!), — і тоді й сам співатимеш лиш ліричну нуту, а на всі призбирані історичні довідки ставитимеш хрест... Ех, чи не поїхати просто перед себе, середнім тобто шляхом? Щоправда, серединка багато не обіцяє, зате безпечніша. І від неї при потребі легко хитнутися чи направо, чи наліво.

Лінія компромісу між захоплено-ліричним мемуаристом і будь-що-будь до безсторонности зобов'язаним літописцем-істориком позначилася на рецензованій книзі певним лякуванням і притінюванням від'ємних сторін церковно-громадського життя православного Поділля, зокрема остої православ'я — Подільської духовної семінарії. Подекуди маємо таки **враження апології.** Вона, звичайно, не перешкоджає ліричному струмові мемуариста і навіть

легко з ним поєднується. Але апологія зовсім недоречна в сусідстві літописних фактів: ці бо останні, подібно до фактів взагалі, становлять, як відомо, річ уперту, до флірту з апологією цілком не схильну.

Але, мабуть, найбільш неприймовним є авторова тенденція утотожнювати національне з релігійним, українство з православ'ям. То правда, що в минулому, за козацько-гетьманської доби нашої історії таке утотожнювання згоджувалося з фактами, отже мало підстави. Але сьогодні пов'язувати у взаємозалежності національно-політичне з церковно-релігійним, ба що більше — ставити знак рівности між українством і православ'ям — це, делікатно висовлюючись, трудностравний сюрприз для читача.

А проте книга „На золотій ниві Поділля" дає читачеві багато потрібного і корисного. Дякуючи ширшим історичним рамкам (порівняно з книгою „Під сонцем Поділля" Віктора Приходька) і більшому насиченню дійсними фактами громадсько-політичного значення, монографія Василя Гарби робить значний вклад у вивчення Поділля на схід від Збруча.

Треба сказати, що в ділянці збирання і збереження регіональних краєзнавчих матеріялів і пізнішого життєпису окремих областей нашої розлогої Батьківщини українці Наддніпрянщини таки дуже відстали від своїх галицьких та буковинських братів. Тоді, коли — здається — нема вже ні одної галицької волости, про яку б не видали її земляки більш-менш повного й докладного життєпису, — центрально-східні області (мовляв „Велика Україна") щодо цього являють собою безтурботних „Іванів, роду не помнящих"; незначний скромний виняток становлять власне Поділля і Волинь. Тим часом розлогі простори Слобідської України, Дінщини, Приозів'я, Херсонщини та Одещини і досі лежать облогом, якщо мати на увазі XX століття і зокрема багаті на події бурхливі роки національного, соціяльного і політичного пробудження та визвольної боротьби українського народу на цих наших землях.

Учасники і свідки цих пам'ятних подій на „нашій не своїй землі" (тобто в УРСР) неспроможні — в умовах партійної цензури КПРС — писати об'єктивно, писати правду. Натомість це можуть і повинні зробити — ще поки живуть і добре пам'ятають дійсні факти — учасники і свідки недавніх перипетій національно-політичної боротьби, котрі (учасники і свідки) перебувають поза засягом кремлівської влади і цензури. Атмосфера вільного світу може і повинна остерегти поцейбічних авторів від смішної й недоречної ривалізації з підсовєтськими одописцями, від показування чорного білим і навпаки.

Вертаючись до книги Василя Гарби, хочемо додати, що — з нашого погляду — таки вельми вчасно автор призбирав факти „буднів і свят", навчання й розваг подільських бурсаків-семінаристів, включно з дрібними рисочками й анекдотичними моментами побуту. Кажемо **вельми вчасно,** бо Подільська духовна семінарія вже не існує. Як представник „останніх могіканів" (бо з останнього випуску семінарії) Василь Гарба ще мав змогу доповнювати арсенал власної пам'яті, контактуючись з уцілілими на еміграції такими ж „могіканами" своєї „Альма Матер", а кількома роками пізніше ледве чи було б це можливим.

Наприкінці годиться ще подати головніші „паспортові" дані рецензованої книги. **„На золотій ниві Поділля"** має приємний зовнішній вигляд у напівтвердій обкладинці роботи самого автора; формат — вісімка, 167 сторінок, із світлиною автора. У книзі ще є 25 світлин, з того 22 „портретних" — групові й індивідуальні, а три — „видові": Турецька фортеця на краю „Старого Міста", загальний вигляд „Нового Пляну" (пізніше від „Старого Міста" забудована частина Кам'янця Подільського) і, нарешті, світлина головного будинка семінарії. Щодо „портретних" світлин, то все це (за винятком фот Свидницького, Леонтовича і Мих. Коцюбинського) подільські бурсаки-семінаристи останніх випусків, починаючи з 1914 року. Світлини назагал добре виконані, також гарний, виразний друк тексту.

До книги додано на окремім аркушику реєстр помічених коректорських помилок (недоглядів) числом 23. Крім них ми завважили ще декілька. На книжку в 167 стор. невеликого формату — це трохи забагато. Щастя, що не трапилося помилок, вагітних спотворенням сенсу або „нестравних на язик" (звучанням); проте прізвище знаного літератора Василя Проходи подано в формі „Прихода".

Книгу фірмує Науково-Богословський Інститут УПЦеркви в США; друк виконав Петро Ямняк — 9 Лінкольн Пл. Кліфтон, Нью-Джерзі, 07011. Там же, очевидно, можна довідатися про ціну і придбати книгу „На золотій ниві Поділля".

Оскільки можливе повторне видання книжки „На золотій ниві" (бо тираж видання, як зачуваємо, невеликий), то конче треба справити не

лише досить рясні правописні помилки тексту, а й пару таких, що дотичать самого змісту. До таких належать: на стор. 138 внизу подано, що большевицькі загони, посуваючись від Харкова на Полтаву, зайняли це місто 20 лютого 1918 року і вже наближалися до Лубень. А на ст. 139 угорі (отже дослівно через декілька рядків) сказано, що ці ж таки большевицькі загони зайняли м. Лубні 25 січня 1918 р.

Друге: професором історії української літератури в Кам'янецькому Укр. Держ. Університеті був **Леонід** Білецький, а не Олександер Білецький; отже ініціял **О.** (у книжці надруковано: **О. Білецький)** уводить читача в блуд.

А. ЮРИНЯК

●

П. КОВАЛІВ

УКРАЇНСЬКИЙ ЗВОРОТНИЙ СЛОВНИК

Українське мовознавство збагатилося новою працею „Український зворотний словник" В. Ніньовського, що появився у виданні Українського Технічного Інституту, накладом книгарні Б. Мельничука в Едмонтоні, Канада. Це перший такого роду словник, бо досі виходили словники за абеткою початкових літер слова. Цей словник в абетковому порядку має останні літери слів. Тому він і зветься зворотним чи інверсійним.

Такого роду словники вже вийшли деякими іншими мовами, як от: російська, німецька, французька, англійська та ін.

Завданням зворотного словника є, як пише автор у передмові, „відобразити словниковий склад української літературної та розмовної мови". Але цього мало. Слова в словнику складені за зворотним (інверсійним) порядком, але не початкової літери, а кінцової. За таким принципом слова творять дану групу закінчень. Такі групи, на думку автора, придатні для студійного чи наукового досвіду, тоді як у звичайних словниках слова розкидані по сотнях сторінок.

Звідси зворотний словник, як твердить автор, відкриває можливості: а) встановлювати характеристику словотворення; б) встановлювати характеристику груп суфіксів; в) досліджувати мовні явища з допомогою вихідних форм парадигм; г) встановлювати кількість іменників за окремими родами та флексіями; ґ) розмежовувати прикметники за твердою і м'якою групами; д) аналізувати будову слова за морфологічним принципом; е) розташовувати слова за етимологічними гніздами; є) виділяти вторинні корені від первинних.

Словник містить багатий матеріял, подаючи до 60.000 слів, включаючи й чужі слова. Так що є на чому робити відповідні досліди. Крім чужих слів, у словник входять слова української літературної мови, географічні назви, власні імена та деякі слова з діялектів, наголос яких відрізняється від слів літературних, унормованих.

Сюди входять: іменники, прикметники, займенники та прислівники, особливо багато похідних слів — суфіксованих і префіксованих. Крім того, тут є субстантиновані прикметники і дієприкметники, короткі форми прикметників, дієслова недоконані і доконані та зворотні. Щодо останніх, то автор передмови англійською мовою проф. Ґ. Шааршмідт пише, що фактично в цьому словнику всі дієслова на **-ся** подані, тоді як у звичайних словниках вони розкидані, що утруднює їх дослідження.

Крім того, окрему групу становлять дієслова з суфіксами **-ува, -юва;** прикметники з суфіксами: **-евий, -енний,** іменники на **-ність;** слова на **-ення, -іння** тощо.

Для ілюстрації подамо приклади, розташовані за абеткою двох кінцевих літер, що свідчать про характер груп слів.

Слова на **-а:** ба, ва, га, ґа, да, жа, за, ка, ла, ма, на, па, ра, са, та, фа, ха, ца, ча, ша, ща.

Слова на **б:** б, аб, вб, еб, иб, іб, мб, об, рб, уб, юб, яб.

Слова на **в:** ав, ев, ив, ів, ов, рв, ув, яв.

Слова на **г:** аг, ег, иг, іг, нг, ог, рг, уг, юг, яг.

Слова на **ґ:** аґ, еґ, иґ, іґ, йґ, нґ, оґ, рґ, уґ, яґ.

Слова на **д:** ад, вд, гд, ед, зд, ид, ід ,їд, йд, од, рд, уд, юд, яд, ьд.

Слова на **е:** е, бе, ве, ге, ґе, де, же, зе, ке, ле, ме, не, ое, пе, се, те, фе, хе, це, че, ше, ще.

Слова на **є** :ає, іє, оє, те, ьє.

Слова на **ж:** ж, аж, вж, дж, еж, иж, іж, ож, рж, уж, яж.

Слова на **з:** аз, вз, дз, ез, из, із, оз, уз, юз, яз.

Слова на **и:** би, ви, ги, ди, жи, зи, ки, ли, ми, ни, пи, ри, си, ти (переважно в дієсловах), фи, хи, чи, ши.

Слова на **і:** і, бі, ві, ді, жі, зі, кі, лі, мі, ні, пі, рі, сі, ті, ці, чі, ші, щі.

Слова на **ї:** ї, иї, ії.

Слова на **й:** ай, ей ий (переважно в прикметниках і дієприкметниках), ій, їй, ой, уй, юй, яй.

Слова на **к:** ак, вк, ек, ик, ік, йк, лк, нк, ок, рк, ск, ук, юк, як, ьк.

Слова на **л:** ал, ел, ил, іл, їл, кл, ол, ул, ял.

Слова на **м:** ам, ем, єм, зм, им, ім, їм, ом, рм, см, тм, ум, юм, ьм.

Слова на **н:** ан, вн, ен, ин, ін, їн, йн, он, рн, ун, юн, ян.

Слова на **о:** о, ао, бо, во, го, ґо, до, ео, жо, зо, іо, йо, ко, ло, мо, но, оо, по, ро, со, то, фо, хо, цо, чо, шо, ьо.

Слова на **п:** ап, вп, еп, ип, ін, мп, оп, рп, уп, юп, яп, ьп.

Слова на **р:** ар, бд, вр, гр, др, ер, єр, ир, ір, їр, кр, нр, ор, пр, тр, ур, юр, яр.

Слова на **с:** ас, бс, ес, ис, іс, йс, кс, мс, нс, ос, пс, рс, ус, юс, яс ьс.

Слова на **т:** ат, вт, ет, єт, ит, іт, їт, кт, лт, нт, от, пт, рт, ст, ут, фт, ют, ят, ьт.

Слова на **у:** у, бу, ву, ду, жу, зу, ку, лу, му, ну, пу, ру, ту, ху, шу, щу.

Слова на **ф:** аф, еф, єф, иф, іф, йф, мф, оф, рф, уф, ьф.

Слова на **х:** ах, ех, их, іх, ох, рх, ух, юх, ях.

Слова на **ц:** ец, иц, нц, оц, рц, яц.

Слова на **ч:** ач, вч, еч, ич, іч, нч, оч, рч, тч, уч, юч, яч.

Слова на **ш:** аш, вш, еш, иш, іш, лш, нш, ош, рш, тш, уш, юш, яш, ьш.

Слова на **щ:** ащ, вщ, ищ, іщ, ощ, рщ, ущ, ющ, ящ.

Слова на **ю:** аю, вю ,ею, жю, ию, лю, ню, ою, тю, ф'ю, цю, чю.

Слова на **я:** я, ая, б'я, дя, ея, жя, зя, ия, ія (переважно чужі слова), йа, ля, м'я, ня (переважно дієслівні творення), оя, п'я, ря, р'я, ся (переважно дієслова), тя, уя, ця, чя, шя, яя, ья.

Всі ці групи слів легко можна розбити на підгрупи за окремою семантикою, за окремими категоріями та слово-

творенням. Деякі групи слів дуже численні, як, напр., інфінітив, прикметники і дієприкметники. Окремо виділяються слова іншомовного походження.

Особливо цінним є користування зворотним словником для семантичної і правописної клясифікації прикметників, зокрема прикметників дієслівного творення і дієприкметників. Взагалі зворотний словник В. Ніньовського дуже корисна книга для вчителів у практичному вжитку і для дослідників лексикологів.

МЕТРИКА УКРАЇНЦІВ КАНАДИ

Історія українців Канади д-ра Михайла Марунчака. **The Ukrainian Canadians: A History, by Michael H. Marunchak. Ukrainian Free Academy of Sciences. 792 pp. Winnipeg—Ottawa, 1970.**

При самім кінці 1970 року вийшла з друку праця д-ра Марунчака під поданою вгорі назвою. Автор старався зібрати все, що збереглося ще в писаних пам'ятках і документах з історії поселення українців у Канаді, а також з особистих розповідей і споминів тих піонерів та їх дітей, що ще живуть. Це завдання було нагальним, бо не так багато залишилося тих найстарших піонерів, а писані пам'ятки губилися, забувалися, нищилися. Д-р Марунчак збірав ці пам'ятки, вишукуючи їх, випитуючи про них, видобуваючи їх із родинних сховищ, викликаючи із забуття. Він довідувався про тих бабусь і дідусів, що ще жили, відвідував їх, вислухував їх спомини, випитував для своєї праці. Розуміється, він використовував і все те, що було написане і опубліковане до цього часу з історії українського поселення, досліджував державні архіви, документи. І вийшла з того величезна книга, майже на 800 сторінок густого друку, багато ілюстрована документальними фотографіями.

Щоб уявити обсяг цієї праці, досить указати на те, що в ній згадано до 2.500 осіб, близько 1.400 різних організацій, понад 500 поселень, до 500 видавничих закладів, видань та зв'язаних з продукцією часописів і книжок товариств і підприємств.

Історію українців Канади д-р Марунчак поділив на три епохи. Перша — це піонерська доба від 1891 року. Друга — від закінчення Першої світової війни до кінця Другої світової війни. Цю добу автор назвав добою експансії, розгалуження на різні елементи (дезінтеграція) та рух з'єднання (інтеграція), як процес розвитку українсько-канадського суспільства. Третю добу, після Другої світової війни, автор назвав добою „консумації" — ужиткування осягнутих здобутків праці й діяльности попередніх двох діб. Праця закінчується на столітті Канади, цебто на 1967 р., з деякою прогнозою на ближче майбутнє.

Кожна з цих діб української історії в Канаді подана розгорнено, в найширших деталях та охоплює всі ділянки життя й діяльности українського населення в його новій батьківщині. Описи, аналіза та інтерпретація доповнюються фотографіями діячів, громад, організацій, шкіл, церков, назв часописів, видань, житлових будов, фарм, підприємств і т. ін. Ці фотографії займають у книзі 150 сторінок.

Книга видана від Української Вільної Академії Наук у Канаді. Поважні кошти на таке велике видання були роздобуті з трьох джерел: з пожертв індивідуальних та деяких організацій на заклик УВАН і самого автора; з допомоги авторові від Комісії Століття Канади та від Української Фундації ім. Т. Шевченка. Список жертводавців уміщено в кінці книжки.

Ця книга видана англійською мовою, щоб пішла не тільки серед українців, особливо в університети і бібліотеки Канади й Америки та й по цілому світі; також серед українських молодших поколінь, які краще знають англійську мову.

Українською мовою д-р Марунчак видав три томи „До історії українців Канади", понад 1.000 сторінок друку, а крім того ще інші, менші розвідки, і продовжує далі свою працю в ділянці історичних досліджень. В Українській Вільній Академії Наук (УВАН) він є керівником історичної секції.

М. І. МАНДРИКА

ЮРІЙ МЕЙГЕШ. — СЬОГОДНІ І ЗАВЖДИ.

Ужгород, 1969, 172 стор., тираж 23.000.

Юрій Мейгеш тепер має 46 років. Від 1953 року з більших його літературних творів є дві повісти і два романи. З тими давнішими творами автора ми не обізнані, але „Сьогодні і завжди" справляє досить добре і приємне враження.

Своє „Сьогодні і завжди" автор назвав літературною мозаїкою. Написана вона способом запису „потоку підсвідомости". Що справді цікаве в цього закарпатського письменника, так це те, що він цим стилем уміло та з успіхом послуговується — успішніше, ніж не один з відомих західніх письменників, які пишуть цим стилем досить нудні речі. Хоч подекуди в „Сьогодні і завжди" помітний брак динаміки, але автор дуже вміло дію-спомин кількох днів супроводить індивідуалізованими струмами підсвідомости. Думки поодиноких героїв не тільки відзеркалюють їхнє особисте чи буденні турботи, стиль мови також індивідуалізований. У цій книжці вжито чотири роди черенок — для улегшення переходу від думок одного героя до другого, чи для черговости перебігу подій. Сама дія та діла поодиноких героїв зосереджені навколо Василя Шестича і його любовної афери з Калинкою. Обоє вони зраджують своїх дружин. Ревнива Шестичева дружина заскаржує його до товариського суду по місцю праці — з домаганням, щоб він до неї навернувся. Хоч не всі його колеги згоджуються втручатися до таких приватних справ, Шестича, кінець-кінцем, таки усувають з праці. Сама любовна афера Шестича служить тут тільки тлом для опису свідомих чи підсвідомих перебігів думок людини. Автор описує різні моменти зустрічей закоханих, їхні роздумування, потім уже далекі і болючі спомини, моменти під час засудження, пізніші зустрічі з колегами. Все це переплетено без хронологічної послідовности, в уривчастому і нерівному перебігові думок, бож окремі слова чи асоціяції з даним предметом міняють перебіг думок, споминів. Переплетені вони також цитуванням різних авторів або філософічних міркувань.

Стиль „потоку підсвідомости" відомий у західній літературі ще з кінця минулого століття. До нього вдаються письменники ще й досі — більш чи менше успішно. Мейгеш вдало зумів пов'язати стилеві деталі, підкреслюючи думки, картини чи атмосферу, часто вживаючи засобу подібности контрасту. Ось навіть любовні проблеми Шестича проходять поряд закоханої пари юродивих, якій ніхто не перешкоджає, до якої ніякі колективи не втручаються.

„Сьогодні і завжди" виявляє тонкий смак і високу культуру автора. Це добра книжка, яку сміло можна перекладати на інші мови.

Лариса М. Л. ОНИШКЕВИЧ

З'ЇЗД НАРОДІВ У КИЄВІ

(Продовження. Див. „Н.Д." ч. 254)

Перший згадує в своїй промові деякі моменти з історії Басарабії та ті утиски, яких зазнали молдавани від російського уряду. Теперішні російські діячі не набагато краще ставляться до прагнень молдаван. На доказ промовець наводить цитату з одної резолюції російських соціялістів-революціонерів, де говориться, що молдавський національний рух ховає в собі сепаратистичні нахили і через те цей рух небезпечний для російської держави.

Після цих дрібних промов велику і гарну промову виголошує проф. М. Грушевський, а після нього М. Славінський.

М. Грушевський бере слово як представник української народности

Говорити про українську демократію — значить говорити про українську народність, бо ці поняття покриваються одно другим. Хоч на Україні і є капіталісти та поміщики, але вони цілком чужі народові українському. Ще Костомаров з гордістю згадував, що мова українська ніколи не поганилася устами тих, котрі вихваляють царів та інших гнобителів. Через те зрозуміло, чому з самого початку революції національна, а разом з нею і політична свідомість так швидко захопили широкі маси українського народу.

Промовець коротенько розповідає історію формування Центральної Ради і її праці аж до останнього моменту, коли ця праця обмежується, в надії, що її далі будуть провадити Українські Установчі Збори. Недовір'я до федеративного руху деяких російських демократичних груп можна пояснити тільки спадковістю старого царського централізму. Новий лад дивився досі на ідею федералізму так само, як і царат, — що це є сепаратизм. Можна сподіватися, що цей з'їзд розвіє такий хибний погляд і таке наставлення. Федералізм є принципом, що об'єднує і зберігає єдність Росії. Урядові має бути ясно, що в цей момент тільки федералізм зможе об'єднати народи і краї Росії та зберегти її від остаточного розвалу.

Україна не йде через федерацію до самостійности, бо державна незалежність лежить не перед нами, а за нами. Ми вже раніше об'єдналися з Росією, як незалежна держава, і своїх прав ніколи не зрікалися.

Ми визнаємо за народами необмежене право на самовизначення аж до відокремлення і зформування власної держави і готові тішитися разом з ними, коли вони осягнуть поставлену собі мету — під тою тільки умовою, щоб ця державна незалежність не була засобом панувати і використовувати народності, які опиняться в меншості в цій новій державі.

З імперіялізмом та визиском народів, поставлених у більш сприятливі історичні, географічні та інші умови, ми будемо боротися і будемо завше обставати федералізм.

Я вірю в силу людського розуму, людського колективу і в те, що цей колектив зможе досягнути кращої будучности. Вірю, що ця фаланга, яка тут формується, переможе все на своїм шляху і досягне своєї мети.

Будемо сподіватися, що уряд зречеться свого байдужого наставлення до наших прагнень і піде тим шляхом федералізму, на який ми кликали його уже кілька місяців тому. Коли б він зробив це ще на початку, то ми не були б свідками тих гірких подій, які трапилися за пів року. Можна сподіватися, що уряд тепер покличе всі народи до порядкування державою. Ми не будемо казати, що ми дуже любимо російську республіку, бо до сеї пори ми від неї нічого доброго для себе не бачили. Цей старий участок, у якому нас держали без реченця „до окончанія переписки", не може викликати у нас симпатій. Наші симпатії може мати той „палац народів", який ми хочемо зробити з Росії.

Отже, тут ми повинні розробити плян цього „палацу народів", у якому всім повинно житися вільно і гарно. Будемо сподіватися, що представник Тимчасового уряду передасть йому, що, на нашу думку, Росію зможе врятувати від загибелі тільки федерація.

Промова проф. М. Грушевського часто перепинялася дружними оплесками всіх присутніх, по промові, в котрій під кінець промовець говорив з великим запалом, йому зробили гучну овацію. Це була справді одна з найкращих промов на цьому з'їзді.

М. Славінський, представник уряду, відповідаючи на слова М. Грушевського, заявляє, що він цілком поділяє всі думки, висловлені Грушевським, і що Керенський доручив йому передати з'їздові, що нова Росія не може бути централізованою, а тільки децентралізованою.

За волю Росії всі народи лили свою кров. Під час повстання в Петербурзі половина повстанців — вояків у Павловському та інших полках — були українці. Перша сотня, що кинулася на оборонців старого ладу, складалася з донських козаків. І через те здобутою волею будуть користуватися всі народи. Тут у промовах чулися нотки, що уряд — це щось чуже. Така думка помилкова. Вона йде ще від тієї звички старих часів, коли уряд справді був ворожий до народів. Теперішній уряд виходить з народу і дбає про добро всіх громадян.

Тепер нема спеціяльно урядових кіл і течій. Ті групи, що досі стояли за централізм, починають тепер проймати ідеями автономізму і федералізму. Недавно до мене прийшов був з представників кадетської партії і покаявся; він цілий вік стояв за централізм, але тепер прийшов до тієї думки, що рятунок Росії тільки в федералізмі. Тільки спільною працею всіх живих сил усіх народів Росії, спільною їх працею з урядом може бути побудована нова демократична федерація республік Росії.

Після великої перерви говорять ще деякі промовці.

Латиш Меєрович згадує в своїй промові про ті наклепи, які ширилися про латиські полки. Про них говорили, що вони не хочуть боронити Росії, збираються відкрити німцям фронт і таке інше. Але цих наклепів тепер не треба спростовувати, бо вони уже спростовані тим фактом, що латиські полки під час останнього прориву німців коло Риги перші наклали головами. Держава вимагає від громадян жертв. Латиші всім пожертвували. Вони втратили свій край, свої оселі і своїх рідних. Орга-

нізовані і неорганізовані реквізиції і навіть грабунки знищили господарства, позбавили їх худоби і всього іншого. На домагання національностей уряд через свого голову Керенського відмовів на московській нараді відомими всім словами про „поцілунок Юди та 30 срібняків" на адресу України. Проте можна сподіватися, що після шестимісячних помилок уряд інакше поставиться до народів. Право на таку сподіванку промовцеві дає та розмова з Керенським, котру він мав кілька днів тому. Хоч та ж сама розмова показала, що Керенський не зовсім довіряє латишам, бо в розмові він, між іншим, запитав, чи не відділиться з часом Латвія зовсім, коли їй дати самоуправління.

Наостанку промовець дякує Центральній Раді за скликання з'їзду і закликає представників народів закласти на цьому з'їзді міцний союз народів-федералістів для ставити коротко і стисло, хоча з меншим реалізмом...". Дуоборони гасла федералізму. Промовець радить також скликати Установчі Збори народів Росії, а коли можна буде, то ще до загальних всеросійських Установчих Зборів.

Представник Білоруської Центральної Ради Михайловський у своїй промові нагадав, що Білорусь була батьківщиною визначних людей, як Косцюшко, Міцкевич, Достоєвський та інші, котрі потім забули свою рідну мову, покинули Білорусь і пішли працювати та творити культурні вартості для сусідніх багатших народів. Далі промовець побіжно розповів про організування білорусів у національних формах і висловив сподівання, що Білорусь здобуде собі краще життя.

Від „Совєта" всіх козачих військ привітав з'їзд Іванов. Промовець обгрунтовує участь козацтва у з'їзді народів тим, що козаки в свій час складали до певної міри окрему державу на Дону, входили через послів у стосунки з іншими державами, між іншим, і з Московським царством та витягами з історичних документів доводить, що козаки аж до царя Петра І не вважали себе чиїмись підданцями, поки цей цар силою і страшними каральми не приборкав козацьке повстання і з допомогою звиклого рабства московського народу не наклав на них кайданів. Промовець висловив сподіванку, що народи Росії приймуть козаків у свою сім'ю і будуть підпирати домагання козаків на Установчих Зборах.

„Правда коле очі, — каже козак, — але нехай вона проколе очі тому, кому їх треба проколоти. Ми повинні одверто сказати, що народ у Росії темний, а уряд не дбає про те, щоб цей народ просвітити і освідомити. Між народом ведуть агітацію нелевні люди, котрі мають досить грошей.

„Нас, козаків, може задовольнити тільки демократична республіка на основах широкої федерації. Коли ж хтось захоче повернути самодержавство, то ми всі станемо Стенькою Разіним і здобутої волі у нас ніхто не зможе відібрати".

Потім промовець прочитує таку декларацію „Совєта казачьих войск":

1. Демократична республіка на основі федерації повинна бути упорядкована за прикладом Північно-Американських Штатів.

2. Загальнодержавною мовою повинна бути російська, а в межах кожної федеративної одиниці — своя національна мова.

3. „Совєт казачьих войск" підтримує тільки ті нації, котрі прагнуть федеративного устрою російської республіки.

4. „Совєт" вважає можливим закінчення війни тільки після цілковитого розгрому пруського мілітаризму, в ім'я рятунку Батьківщини і здобутої революцією волі.

5. „Совєт" вважає, що міцний грунт для самостійного життя народів Росії дадуть тільки широкі національні організації, об'єднані в одну могутню спілку народів російських.

24 вересня приходять на чергу доповіді. **Ю. Гаєвський** (український с.р.) читає про „федерацію в зв'язку з теорією державного права".

Доповідач виясняє різницю між формами децентралізованої простої і децентралізованої складної держави, а також між федерацією та конфедерацією. У простій децентралізованій державі — автономній — частина прав і влади дається крайовим органам самоуправи центральною державною владою, тоді як у складній децентралізованій державі (федеративній) далеко не однакові форми державного об'єднання. Федерація являє собою одну державу, при чому складові її частини також мають характер держав, об'єднаних для якоїсь мети в кількох ділянках адміністративного апарату. Конфедерація не є єдиною державою, — це зв'язок держав, об'єднаних в інтересах військової оборони, але цілком незалежних одна від одної. Частина держав-членів конфедерації можуть закласти між собою спілку, тоді як така ж частина держав-членів федерації не мають такого права.

...Перетворити державу на федерацію — з погляду теорії державного права — можуть тільки суверенні самостійні народи. І уряд, хоч би він і хотів, не має права декретувати федеративної республіки, для цього він повинен закликати народи і віддати в їхні ріки цю справу. Народи Росії, після знищення царату, юридично стали вільними і самостійними і тепер вони зовсім незалежно, не питаючись у центрального уряду можуть виробляти свої конституції, формуватися в держави і по добрій волі приєднуватися чи не приєднуватися до майбутньої російської федеративної держави. Першим кроком на цьому шляху має бути скликання установчих зборів кожної нації і кожного краю, котрі виявили б свою суверенну волю. Тільки після цих крайових установчих зборів можна говорити про скликання всеросійських установчих зборів. До тієї ж пори безграмотно буде говорити про декретування цими всеросійськими установчими зборами федеративної республіки. Той факт, що на всеросійських установчих зборах будуть представники різних націй і країн, нічого не значить, бо всі вони будуть представниками одної держави, а для декретування федеративної республіки повинні зібратися представники держав-членів майбутньої федерації. Так було і на установчих зборах Північно-Американської федерації, — там були не представники федерації, а представники окремих штатів.

(Докінчення в наступному числі)

Кілька фрагментів з поїздки в Україну

Член редакції „Нових днів" **М. Дальний** мав недавно розмову з українським культурно-громадським діячем із м. Торонто — **Михайлом Гавою** — про його спостереження з подорожі на Україну.

*

Запитання: Багатьом відомо, що Ви минулого року провели свої вакації в Україні. Скажіть, будь ласка, чи це правда, що ви повернулись з України іншим, ніж туди їхали?

Відповідь: Думаю, що це вигадка тих людей, яким з різних причин вигідніше б було, якби Україну і еміграцію далі ділила непроглядна стіна. Щоправда, їдучи в Україну, я мав про неї трохи застарілі погляди, хоч я й читав сучасну літературу та мав розмови з кількома українськими туристами. Я повернувся з України переповнений тим, що там побачив, почув і пережив; а все це може й робить мене трохи „іншим".

Запитання: Чи можете сказати, яка була мета вашої подорожі?

Відповідь: Так склалося, що воєнне лихоліття вирвало мене й мою родину з рідних місць і я не мав роками вісток про те, хто й де перебуває. Згодом, уже отримуючи від батька листи, я зрозумів, що єдине його бажання в глибокій старості — це зустріти всіх трьох своїх синів, які розійшлись далекими і різними шляхами. Одержавши візу, я й поїхав з дочкою з надією, що провідаю батька, діда, братів і дальшу родину. Крім того, бажав познайомити дочку з рідною землею (музеї, історичні будівлі, ґалереї тощо), а також сам хотів побачити людей, зустріти давніх друзів, пізнати їхне життя і з доброго, і з поганого боків.

Цей намір збувся. Побували ми в Києві, Львові, Чернівцях, Івано-Франківському, Коломиї, Городенці, Снятині та в інших місцевостях рідної землі.

Запитання: Ви ж поїхали на туристську візу. Як же це сталось, що вам дозволено оглянути місця вашого народження й юности?

Відповідь: Просто пощастило. За радянськими приписами, я мав право бути лише у тих місцях, що були вказані у візах. Деякі туристи „комбінували" і їхали в рідні місця бодай на пів дня — без дозволу. Я вирішив не входити в конфлікт із приписами і попросив дозволу. Приїхавши до Чернівців, я зразу вислав кілька телеграм і телефонних повідомлень родині та давнім друзям, що хочу їх бачити, але маю труднощі з дозволом.

Наступного дня вранці розбудив мене гамір на коридорі готелю. Виглянувши, я побачив близько трьох десятків людей, а між ними братів, старенького батька та колишніх моїх учнів, хоч і не всіх міг розпізнати. Почали спільно добиватись дозволу поїхати в рідні місця і, на велику радість усіх, такий дозвіл отримали. На мою думку, справа дозволу найбільше залежить тепер від місцевої влади.

Запитання: Чи можете сказати дещо про сучасне життя на селі, про умови та відносини?

Відповідь: Можу розповісти тільки про села, через які проїздив і в яких зупинявся. З Буковини до батьківської хати, над мальовничим крутим Дністром, я проїжджав найнятою автомашиною, хоч хотілося йти пішки, щоб торкнутись кожного кущика та заговорити до кожного зустрічного в добре мені знайомих селах та присілках. Перше, що впало в око, — це заник пишних селянських дахів з часів нашого дитинства. Їх замінили вже нові, криті шифером та бляхою будинки. На місце вишитих сорочок, які красувались колись на селянах, прийшли міські вироби, які також затирають виразний контраст між українським селом і містом.

Інша відразу помітна різниця — це електричне освітлення, якого раніше на селі не було. Разом із цим прийшли радіоприймачі, а в декого телевізори й мотоцикли. Правда, телевізори, коли порівнювати з нашими, меншого розміру й не завжди справно працюють...

Околиці рідної місцевости набрали іншого топографічного вигляду. Місця, що раніше були чистим відкритим полем, засаджено фруктовими деревами, які розрослися в буйні сади. У багатьох місцях прокладено нові дороги, знесено старі будівлі. Я відвідав до двох десятків хат. У кожній хаті на столах було стільки всякої їжі та питва, що не було можливости все це перепробувати. Склалося враження, що люди матеріяльно непогано забезпечені. Правда, мій приїзд був, до певної міри, святом — щирі обійми, китиці квітів та сльози радости. Позїжджалися знайомі за 15 кілометрів. Не кожного дня в них така нагода. Проте я помітив,

що люди багато і надто великими порціями п'ють алькогольні напої як на селах, так і в містах, і не помічається в них оп'яніння. З того можна зробити висновок, що п'ють і розважаються часто.

Перед від'їздом до Києва я ще оглянув місцеву школу та познайомився з її працівниками. Раніше там була трикімнатна хата, в якій жив директор з родиною і провадив навчання. Зараз — це десятикімнатна будівля, з великими вікнами і відповідно обладнана. Звичайно, коли порівняти її з новими канадськими школами, то багато ще можна побажати кращого. Все ж таки, я вивіз позитивні й оптимістичні враження з відвідин рідних місць, хоч це не означає, що всі українські села й містечка живуть та розвиваються непогано. На мою думку, дуже багато залежить від родючости землі в районі, від постави місцевих людей, а зокрема від тих, хто очолював місцеву адміністрацію наприкінці війни і хто її очолює нині.

Запитання: Які ж ваші загальні враження про сучасну Україну та її перспективи?

Відповідь: Навіть наші еміграційні політики не вміють дати на це питання задовільної відповіді. Ці самі люди раз твердять, що Україна суверенна, то знов, що вона цілком безправна. Раз вони домагаються, щоб чужі держави обмінялися з київським урядом дипломатичними представництвами, то знову домагаються, щоб київський уряд не репрезентував Україну навіть в Об'єднаних Націях. Раз вони за те, щоб сучасний київський уряд перебрав в Україні повноту влади, то знову закликають до безкомпромісової війни проти того уряду. Я не політик і залазити в політичні джунглі не хочу... Зрештою, цікаві й об'єктивні репортажі про Україну були недавно в „Нових днях" (див. А. Мушинська — „Дещо про мою зустріч з Україною", „Н.Д.", ч. 141—142) у „Свободі" (інтерв'ю д-ра М. Сосновського з Галиною Мухиною) та в „Українському голосі" (репортаж Ольги Войценко).

Взагалі можу ствердити, що перебував я як на селі, так і в містах без жодної „опіки". Люди там дуже гостинні, стараються підкреслити, наскільки життя змінилось на краще після смерти Сталіна та як люди вільніше себе почувають в порівнянні з давнішими часами. Правда, родина й знайомі оминають у розмовах контроверсійних тем, зате люди чужі, яких ви вперше і востанне бачите, часто дуже одверті, хоч звичайно нема певности, чи вони не підіслані спеціяльно.

Приємно вражає, що батьки сьогодні розуміють вартість вищої освіти і стараються пропхати дітей у вищі школи, хоч це тепер не так уже легко вдається. Розмовляючи зі студентами, приємно слухати їхню добру літературну українську мову, яка звучить таким контрастом до мови їхніх батьків. Молодь у поведінці дуже ввічлива й на кожному кроці хоче чимнебудь услужити. Вона цікавиться нашим життям, школами й досягненнями в ділянках культури та мистецтва. Багатьом справді дивно, що народжена в Канаді молодь так добре розмовляє рідною українською мовою.

Запитання: Які ж ваші спостереження та думки відносно русифікації?

Відповідь: Так, це сьогодні дуже важливе й болюче питання. Дати об'єктивну відповідь на нього навряд чи вповні мені вдасться. З нашої історії відомо, що політика царського уряду була спрямована на цілковите зросійщення нашого народу, про що свідчать горезвісні царські укази. Ця політика царського уряду безумовно залишила слід на психіці і мові цілих поколінь. Керований урядом УРСР період українізації в 20-і роки тривав закоротко, щоб змінити цей стан. Опісля прийшли злопам'ятні тридцяті та сорокові роки сталінщини та Лазаря Кагановича. Тепер закону про заборону вживання рідної мови не існує, є можливість її зберігати й користуватись нею. В Україні ми з дочкою вживали лише українську мову і бачили, що її прекрасно розуміють майже всі жителі. Я стрічав вірменів, грузинів, жидів і росіян, які цілком добре говорили українською мовою. І якщо українські маси в містах говорять сьогодні переважно російською мовою, то основною причиною цього, на мою думку, не є ані страх перед репресіями, ані навіть не кар'єризм, а просто засвоєний здавна комплекс національної меншевартости, психологія людей типу „всьоравно".

Ясна річ, що київський уряд дуже легко міг би змінити цей стан, якщо б відчував тиск мільйонів. Такого тиску чи домагань досі, однак, не помічається, тому в Україні розвелось аж стільки чужих і своїх чиновників, які нехтують мовою народу, серед якого живуть. Коли спитав я одного старенького дідуся у Львові, чи він помічає, як змінився город князя Лева за час його життя, він не вагаючись відповів:

„Колись, за Австрії, тут цвенькали по-німецькому, пізніше тільки по-польському, а зараз по-російському, вибачте, — по-українському", — і швидко зник.

Певно, що прикро вражає, коли в столиці України на кожному кроці чуєте перевагу російської мови. З цього приводу я мав декілька неприємних розмов і з місцевими людьми, і з чужинецькими туристами. Західні туристи, які мало знають про Україну, побувавши кілька днів у Києві, виїжджають здебільша з переконанням, що немає окремої української нації, а якщо й була колись, то її проковтнула Росія. Відвідувачі зі східньоевропейських країн дуже пильно придивляються в Києві до ознак незалежности української республіки, бо для них це найнаочніший доказ, чого можуть сподіватись вони, коли б їхні держави також стали радянськими республіками...

Все ж таки, я повинен сказати, що є в Києві та в інших містах України чимало людей, які віддано працюють для української культури і науки, зберігають і шанують українську мову та горді, що їхня праця іде на користь рідному українському народові. Між іншим, я був здивований, що велика частина цих передових людей мають неукраїнські прізвища, а багато їх і неукраїнського походження. Це ще один доказ того, наскільки ми на чужині відстали від української дійсности, коли наша преса тут часто вважає українцями тільки тих, у кого традиційне українське прізвище.

Запитання: Чи зустрічалися із кимось з українських культурних діячів і що про них скажете?

Відповідь: Зустрічався, але що ж про них можна сказати? Критикувати не хочу, хоч декого може й варто. Хвалити також не хочу, бо наших похвал вони бояться, мабуть, більше, ніж виклику до КГБ. Зрештою, будь-які прихильні коментарі еміґрантської преси про того чи іншого діяча часто й бувають причиною виклику до КГБ. Як страшно, що і вони і ми допустили аж до такого стану, до такої взаємної злоби і відчуження!

Я певен, що менш упереджене молоде українське покоління захоче й зуміє нав'язати живіші культурні та інші зв'язки не лише з різними чужими народами, але й з українцями, яким доля судила жити на чужині. Щойно тоді можна буде сказати щось путнє на поставлене запитання.

ІЗ ХРОНІКИ ПОТОЧНИХ ПОДІЙ

ТРЕТІЙ КОНҐРЕС АБН І ЕРС

У листопаді м. р. відбувся в Брюсселі (Бельгія) третій з'їзд Антибольшевицького Блоку Народів (АБН) та Европейської Ради Свободи (ЕРС). Непоінформованим читачам треба знати, що які не є голосні й претенсійні ці назви, обидві згадані організації — це тільки експозитура однієї української партії, а саме ЗЧ ОУН на чолі з Ярославом Стецьком. Один грузинський делегат так і ствердив нескромно, що організація конґресу — це „безсумнівна заслуга панства Стецьків, без яких не можна уявити собі АБН".

Якщо вірити звітодавцям, третій конґрес АБН відбувся дуже помпезно, як відбуваються майже всі імпрези цього рухливого угруповання. У конґресі взяли участь різні і переважно відставні політики й ветерани крайньо-правого напрямку. Учасників конґресу „вгощала (читай — **частувала)** обідом амбасада Південного Вєтнаму, а вечерею — амбасада вільного Китаю". Українське прийняття відбулося також „за всіма приписами дипломатичного протоколу"... „Розміщення гостей було теж дуже вдале, бо при кожному чужинцеві сиділи наші люди".

Отже, технічно все було гаразд: і заля „чудово прикрашена вишивками", і „мистецьки накладені полумиски" (цитуємо з репортажу Софії Наумович, „Свобода", ч. 218) і „борщ із паштетиками", і українські пісні Візантійського хору з голляндського Утрехту. Невдалими, бо поверховими, наївними й без потреби бундючними були лише такі „дрібниці", як виступи більшости промовців. Говорили про все, тільки не про те, як же АБН має досягнути своєї, як не як, важливої цілі. На тлі всіх убогих виступів слово голови АБН Ярослава Стецька прозвучало, мов непогано вивчена проповідь. Доводячи шкідливість усяких зв'язків з комуністами, він закінчив своє слово цитатою звідкись: „Не звіть їх маршалами чи ексцеленціями, коли вони вас відвідують, у рукавичках, з усмішкою на устах... Називайте їх убивниками. Кличте дітей з вулиці, якою вони переходять, замикайте двері на ключ, поки вони перебувають у вашому місті."

На жаль, шлях від „замикання дверей на ключ" до перетворення СРСР на союз незалежних національних держав — безконечно далекий і справді дивно, що численні прихильники АБН досі цього не розуміють, а тому й не шукають певнішого шляху.

ПІСЛЯ СЬОМОГО ВЗУН

Ще з часів Другої світової війни в багатьох склалося було переконання, що Організація Українських Націоналістів (ОУН) полк. Андрія Мельника об'єднує людей більш розважливих, поміркованих і відповідальних. У період т. зв. таборових держав, провідники ОУН цю легенду всіляко підтримували. Зрештою ,від 1944 року ОУНм закликала інших до замирення та консолідації в одному центрі всіх наших політичних сил. Вона певною мірою спричинилась і до створення УНРади, хоч фінансово її майже не підтримувала.

Події останніх років звели нанівець каталізаторську роль ОУН. Сталося так після опублікування книги „Лихо з розуму" та кількох інших захалявних писань з України, які потрапили до рук керівників ОУН. Мабуть, під впливом цих „успіхів" багато з них зразу забули і про розважливість і про відповідальність. Їм закортіло здій-

снити їхню давню мрію — домовитись як „рівний з рівним" із ЗЧ ОУН Стецька, не рахуючись із наслідками того. Тут джерело сумної ролі ОУН у незаконному усуненні д-ра А. Фіголя з головства у Виконавчому Органі УНРади, звідси несподіваний розрив з КГЄ (Комітет Громадської Єдности) в США, як також активна участь у розколюванні УНДО та УРДП, що довело до небувалої досі хаотизації не тільки на форумі УНРади, але й у рядах української політичної еміграції взагалі.

Сьомий великий збір українських націоналістів, що відбувся восени минулого року в Лондоні, не виявив невиразних позицій ОУН у різних ділянках поточної політики. Не зважаючи на самовпевнений тон і традиційну патріотичну бомбастику, документам Збору бракує глибшого розуміння загальної ситуації в Україні і ясного підходу до основних проблем нашого національного буття. Наприклад, у „Зверненні до українців на чужині", ні разу не згадано УНРаду як політичний центр, навколо якого могли б об'єднатися всі українські угруповання. Повідомлення про те, що „в праці VII Збору брали участь також делеґати з України", не є ані трохи розважнішим від попередніх повідомлень про кур'єрів ОУН, які, наражаючи своє життя, нібито перевозили частинами нелеґальні рукописи з Києва до Парижу. Якщо б це була навіть правда, то навіщо її саме так розголошувати? Щоб знали в КҐБ?

Обіцяючи співпрацювати тільки з тими, хто веде безкомпромісову боротьбу проти теперішнього уряду УРСР, провідники ОУН одночасно силоміць накидають свою непрошену „співпрацю" Чорноволам, Сверстюкам та іншим ідейним українським комуністам на Батьківщині, які не тільки не ведуть боротьби проти київського уряду, а навпаки — хочуть, щоб той уряд став нарешті сильнішим, рішучішим, спроможним виконувати повноту влади, наданої йому конституцією. Такі хитро-мудрі еляборати ОУН, розраховані виключно на популярність серед еміграції, ставлять у дуже прикру ситуацію всіх українських патріотів на Батьківщині і ніяк не сприяють визвольно-демократичним процесам в Україні, а навпаки — дуже шкодять їм.

Маємо інформації, що всі ці справи дискутовано досить відкрито під час сьомого Збору, але не прийнято ясних рішень — за браком однозгідности. Та й голова проводу ОУН, Олег Штуль-Жданович, в останньому слові до делеґатів Збору відверто ствердив, що „не все ми розв'язали на цьому Зборі, зате ми поставили цілий ряд проблем".

Одне діло — поставити, інше — дати з тими проблемами раду. Та така місія, видко, не під силу оунівським ідеологам та стратегам, а тим більше в той час, коли їм треба звойовувати своїх партнерів по УНРаді та руйнувати те, що інші збудували. Таке виладовування „визвольної" енергії не вимагає великих розумових зусиль та поважних знань, а наслідки дає „переможні".

М. ДАЛЬНИЙ

З ВІДГУКІВ НА ВМІЩЕНІ СТАТТІ

ЗАУВАГИ ДО СТАТТІ „УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ"

Микола Химич у „Нових днях" за грудень 1970 року подав критику **Української радянської енциклопедії.** В ім'я об'єктивности, як він пише, він дає оцінку й деяких окремих історичних подій з нашого недавнього минулого. Таке поєднання критики УРЕ з насвітленням довільно вибраних історичних подій, які певною мірою пов'язані з нашою боротьбою за державність, вносить плутанину й викликає щонайменше здивування.

У цілому ряді випадків автор дає цілком слушну оцінку чи зауваги до окремих гасел УРЕ. Про це повинен знати кожен, хто користується цією енциклопедією. Тут ми маємо на увазі аналізу вступної статті редакції УРЕ, як і окремих гасел — „Село Баннівське", „Сидір Ковпак" тощо. Проробив автор велику роботу, щоб подати шкалу клясифікації діячів України, — вона немов у люстрі відбиває залежність від Москви творчого мислення редакторів цієї праці. Так само заслуговує на увагу перелік кількісного складу академіків за окремими ділянками науки. Можна лише пожалкувати, що автор не визначив числа академіків-українців у межах кожної з названих ділянок науки, хоч би за тією ж ознакою, як то він пише, що з 93 вчених-академіків — українців лише 40 (за галузями науки подано 96 академіків).

Поряд із тією великою й цікавою аналізою М. Химич звертає увагу на такі гасла, які—на його думку — не мають нічого спільного з Україною. Це згадка про Іннесу Арманд, Бессера Віллібальді, Бернардацці та ін., але до цієї групи чужинців не зараховує, наприклад, інженера Боплана, який був на службі у королівській Польщі, будував для неї фортеці на Дніпрі, склав „Опис України або областей королівства Польського, розташованих між кордонами Московії та Трансільванії".

Тут ми не можемо погодитись із тим, що УРЕ не повинна була згадувати Іннесу Арманд, яка, до речі, на доручення Леніна провадила каїнову роботу в українському робітничому русі, або про Бессера Віллібальді, який всією своєю творчою енергією і своїми працями, як учений ботанік, збагатив нашу наукову скарбницю, залишивши великий гарбарій флори Галичини і Правобережжя України, як слушно подає УРЕ. Те саме можна сказати й про Бернардацці. Інша річ, як про Іннесу Арманд згадувано в УРЕ, але політичних діячів чи діячів

культури, які мали те чи те відношення до України, незалежно від їх національного походження, редакція УРЕ повинна згадувати. Автор статті в „Н.Дн.", згадуючи ці прізвища, на нашу думку, виявив певну долю упередженості.

Щодо необ'єктивности авторів з вільного світу в інтерпретації подій недавнього нашого минулого (прізвищ їх, крім Є. Онацького, не названо). Перше — про історичне значення того, що німці були 1918 року в Україні „як тодішні союзники" і як то позначилось на розвиткові української національної революції і творенні української державности. На жаль, М. Химич не згадує імен тих, хто вважає, що перебування німців в Україні принесло більше шкоди, ніж користи. Але це суті справи не змінює. Зазначимо лише, що позитивна оцінка фактичної окупації німецькими військами України (союзники не розганяють законного уряду і не змушують президента союзної держави підносити руки догори, як звичайного арештанта, а це було у випадку з М. Грушевським), подана в кількох реченнях М. Химича, не може бути переконливою. Тут дозволимо собі нагадати, що малі й великі українські військові формації (Зеленого, Григор'єва та ін.), які боронили українську суверенність від більшовиків (ті формації часто не пов'язані з армією УНР) наганяли не менший жах на російських більшовиків, ніж регулярні армії. Недурно ж Ленін говорив, що спілка з боротьбістами варта була двох великих битв. Отже, твердження автора про перебування німців в Україні 1918 року не вияснює суті справи, а скорше заплутує її.

Друге — не менш сміливе твердження М. Химича є і щодо дивізії „Галичина". Про цю українську військову формацію він пише: „...Яка могла бути національна армія при німцях, коли вони не крилися з тим, що йдуть завойовувати життєвий простір і винищувати український народ?", а закінчує своє коротке і цілком довільне твердження словами: „Отже, немає ніякої потреби складати про те **казочки"** підкреслення моє — І. Б.). Авторові ось цих ревеляцій маємо тут рішуче заперечити. Справа творення дивізії „Галичина" (чи як вона мала бути — „Перша дивізія української національної армії") виглядала зовсім інакше. Пригадаємо коротко. З самого початку війни Німеччини з СРСР у лавах німецької армії були як не там, то там українські вояки, переважно з Галичини, вони були під командою німців і не мали жодних національних ознак. Так само в лавах німецьких військ були й вояки з інших окупованих німцями земель. Після поразки під Сталінградом у рядах „Зброї СС" були створені латиські й естонські військові з'єднання. Могло статися так, що поза впливом української громадської організації, визнаної німцями, постало б подібне й українське військове з'єднання.

Щоб до цього не дійшло, проф. В. Кубійович, визначний учений і громадський діяч, який очолював тоді УЦК, разом із своїми дорадниками вирішили домагатись творення української військової формації. В. Кубійович у своєму нарисі „Мені 70" про це пише: „...Дивізія скріплювала наш стан посідання в Галичині та могла його зміцнити і на інших українських землях. Тільки в складі німецьких збройних сил могло постати регулярне, добре вишколене і озброєне велике українське з'єднання, яке при сприятливій для нас ситуації могло стати зародком української національної армії... Завдяки дивізії українська справа виходила деякою мірою на міжнародну арену" (ст. 60).

Отже, у справі творення дивізії „Галичина" не те що не було іншого виходу, як пише М. Химич, а ставилась глибоко продумана мета, за здійснення якої, видима річ, не можна не заплатити великої ціни. Тут, до речі, буде нагадати слова Рилеєва із „Сповіді Наливайка": „...Судьба меня уж обрекла. Но где, скажи, когда была без жертв искуплена свобода?". І провід УЦК передбачав можливі жертви, але в ім'я майбутнього української нації йшов на жертви. І як акцію, яка аж ніяк нас не знеславила, річниця постання дивізії „Галичина" відзначається, бо й заслуговує того.

Треба ще додати, що думка творити дивізію „Галичина" виникла на початку весни 1943 року, а через рік, коли війська армій СРСР були на підступах до кордонів самої Німеччини, коли союзники її — Румунія, Угорщина капітулювали, а в самій Німеччині всі розуміли, що настав провал гітлерівської авантюри, провідні діячі українського національного руху вважали, що і за такої ситуації треба рухати визвольну справу. Створено спеціяльний **Комітет,** який перебрав на себе обов'язки творити Українську Національну Армію (з полонених), у складі якої мала бути й дивізія „Галичина" (решткн), яка до певного часу мала стояти по боці фактично приреченої на повний розгром всієї німецької військової машини. Цей акт, як відомо, під проводом генерал-полковника П. Шандрука урятував від репатріяції тисячі українських вояків; він показав світові, що наш

народ здатний боротись за свою державність.

Отже, реальність політики полягає не лише в тому, щоб здобутки боротьби були реальні в час самої боротьби, а і в розрахунках на дальшу мету. І коли б автор п. Химич простудіював справу творення дивізії „Галичина", він би не вважав її за „казочку".

25 березня 1971 р.

Іван БАКАЛО

●

Шановний п. редакторе!

Читав у „Нових днях" думки п. Миколи Химича в справі дивізії „Галичина". (Тут мова про статтю „Українська радянська енциклопедія", „Н.Д." за грудень 1970 р. — **примітка редакції**). Ставить він під сумнів, що цю дивізію творили як складову частину майбутньої української армії, бож німці, мовляв, мали намір винищити всіх українців, а галичани були добрим матеріялом на гарматне м'ясо; мали ті німці докладно продуманий плян нового походу на схід, в котрому передбачали докупи зліпити українців з росіянами. З цього нічого не вийшло.

А хіба Юзеф Пілсудський не творив польську частину в складі німецької армії? Видані українською мовою спогади начальника штабу дивізії Гайнке говорять ясно, як дуже потрібно нам творити модерне військо.

По скінченні війни Москва домагалася, щоб їй примусово видали рештки дивізії, і лише оборона пані Елеонори Рузвельт не допустила до того. Дивізія бо показала цілому світові, що український народ прагне мати своє добре військо і що сама тінь його непокоїть цілу Україну.

З правдивою до Вас пошаною

Дмитро Савкевич

ПОЛЕМІЧНІ ВИСТУПИ

А. ЮРИНЯК

ЯК НЕ СЛІД БОРОНИТИ ХРИСТИЯНСТВА ВЗАГАЛІ, А УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я ЗОКРЕМА

Давно відомо, що в розпалі середньовічної інквізиції римо-католицької Церкви з кіл фанатичного ордену єзуїтів вийшло лиховісне твердження: **мета освячує засоби.** Розумілося, звичайно, що мета церкви — вирятування людських душ із пазурів диявола виправдує всі і всілякі засоби. Діючи за цим твердженням, інквізиція довгі десятиліття і навіть століття накидала свій диктат і виносила смертні вироки уявним відьмам і відступникам — інакомислячим.

На щастя, доба страхіть інквізиції давно минула. Хоч релігійні фанатики не цілком перевелися, але не мають вони колишнього впливу і влади, щоб вішати та палити на кострищах дійсних чи уявних „еретиків".

Більше того: видатні мислителі релігійної ділянки прийшли до переконання, що Церква — як духове об'єднання вірян, як установа солідности та взаємної любови, — взагалі **не має права** плекати дух виключности й нетолеранції, вже не кажучи про пряму ворожнечу до інаковіруючих. Бо це цілком розминалося б з покликанням і призначенням Церкви.

Українська людність поза межами Батьківщини належить (поза незначними винятками) до трьох Церков: Православної, Католицької, Євангельської Реформованої.

Ми не вбачаємо лиха в паралельному існуванні названих Церков — доти, доки вони не воюють одна проти одної. Гірше те, що Православна Церква сьогодні поділена аж на три юрисдикції. Та й це ще не було б трагедією, якби не розгулокане, безпардонне очорнювання і напастування всього українського духовенства — католицького і православного (крім **соборноправників**), вперто культивоване нью-йоркським двотижневиком „Наша Батьківщина" (ред. **С. Кравець**).

Тут слід нагадати читачам, що п. Сидір Кравець, переїхавши до Нью-Йорку з Буенос-Айресу (де він був видавцем „Порогів", а пізніше редактором часопису „Рада"), започаткував нью-йоркську „Нашу Батьківщину" як часопис громадсько-політичний. З невідомих причин „Наша Батьківщина" в дуже скорім часі почала відводити аж занадто багато місця справам церковно-релігійним. З певністю кажемо, що УАПЦ/с. собі слави цим не придбає, а зовсім навпаки. На протязі ось уже понад 7 років „НБ" обливає помиями і ширить ненависть до духовенства і вірних Української Католицької Церкви і Української Православної Церкви (за винятком соборноправників).

І що найбільш обурює: обливаючи помиями всіх і вся, не гребуючи при цім найбруднішою базарною лайкою, „Наша Батьківщина" щоразу заявляє, що робить це **для оборони православної віри від її ворогів!**

Та ба! Хоч як хотіли б ми вірити в позитивні наміри „НБ", її редактора і співробітників, наміри пильнувати й боронити чистоту українського православ'я, мусимо з усією рішучістю заявити, що **методи і способи** цієї „оборони"

об'єктивно **підривають православ'я,** вносять нездоровий фермент у громаду вірян, профануючи предмети і осіб церковного життя.

Ми недарма почали згадкою про середньовікову інквізицію і гасло єзуїтів: „ціль виправдує засоби". Сьогодні кожному ясно — яким жахливим викривленням Христового вчення було це гасло й практика інквізиції.

Звідси мусить бути безсумнівною і та величезна шкода, якої завдають українському православ'ю різні „цивільні богослови" з „Нашої Батьківщини", орудуючи на церковній ниві **неморальними, негідними засобами:** каригідним очорнюванням і паплюженням інакодумаючих ближніх.

●

ДВІ СВІЧКИ

У „Новому шляхові" за 6-те березня ц. р. була вміщена нарешті така ось **„Заява"** редакції того ж часопису:

„ЗАЯВА

У тижневику „Канадійський Фармер" з 13 лютого ц.р. у звіті з пленуму Головної управи Спілки Визволення України („Відбувся Пленум Головної Управи Спілки Визволення України", продовження 9, ст. 4) непідписана особа, за яку згідно з правилами журналістичної етики бере на себе відповідальність Редакція часопису, помістила безприкладні провокаційні клевети на людину, яка вже не живе і не може себе боронити, нашого товариша пера, кол. члена Управи Спілки Українських Журналістів Канади, щирого і заслуженого українського патріота та сміливого речника безкомпромісових самостійницьких і соборницьких переконань, кол. редактора журналу „Нові дні", бл. п. Петра Волиняка.

Не думаємо дискутувати з клеветниками. Очевидні брехні про смерть бл. п. Петра Волиняка і про долю його спадщини є яскравим запереченням достовірности також іншої, найганебнішої клевети, киненої клеветниками на добре ім'я Покійного. На цьому місці висловлюємо наше обурення з цього приводу і наше засудження таких нечесних засобів політичної боротьби.

Такого роду шкалювання на сторінках преси своїх колишніх чи теперішніх політичних противників і невигідних собі осіб (бл. п. Петро Волиняк, Степаненко і ін.) та голословні інсинуації „московської агентури" і „підривних дій" під адресою визначних українських культурних та політичних діячів, а навіть українських наукових установ на еміграції (НТШ) можна оцінити тільки як політичний примітивізм, безвідповідальність і роботу на шкоду українській справі".

Редакція „Нового Шляху"

Давно годилось скласти таку заяву тій редакції, а не смакувати сумнівних і наклепницьких тверджень з того ж таки „Канадійського фармера" та інших і не кращих джерел. Та краще пізно, ніж ніколи. Редакція „Нового шляху" гідно боронить Петра Волиняка, який не може вже боронити себе сам.

Але й цього разу не могла обійтися та ж редакція без дивовижної закарлюки: взяла й підставила поряд із світлим іменем бороненого від наклепників Волиняка — ніби також потерпілого від тих же наклепників Степаненка, з видань якого „Канадійський фармер" цитував наклепи на Волиняка, а „Новий шлях" передрукував (хоч за це в заяві не кається). Редакція „Нового шляху" правильно вказує, де фабрикувалися наклепи на „товариша пера" Петра Волиняка — на пленумі Головної Управи СВУ, але чомусь промовчує, що головним свідком у розправі над Петром Волиняком на тому пленумі був Степаненко... Що той Степаненко насвідчив на пленумі, те й було записане до „літопису" севеушної єжовщини, те й було потім розвезене на сторінках неукраїнського часопису „Канадійський фармер", те й опинилося було згодом на сторінках „Нового шляху" — не без відома ж редакції.

Прочитавши в „Заяві" гарні слова в обороні Волиняка і побачивши благородний гнів редакції „Н.Ш." на адресу наклепників (в оригіналі вжито чомусь російського слова „клеветники"), можна б було й забути дотеперішні — вільні чи невільні — передруки з „Канадійського фармера" в „Новому шляхові" отих наклепів на Петра Волиняка, якби та сама редакція „Нового шляху" та була до кінця послідовна. І, до того ж, поважна.

Хочемо вірити, що редакція „Нового шляху", сказавши „А", спроможеться вимовити й „Б" і перестане ставити водночас дві свічки, як те зробила стара баба зі співомовки Ст. Руданського, керуючись не дуже християнською засадою: „Треба всюди, добрі люди, приятеля мати".

І. ПИШКАЛО

●

„КУЛЬТ ОСОБИ"

Хтось узяв на зуби в „Гомоні України" цей вислів — „культ особи" — і притулив його не до речі: до змісту наших посмертних згадок про Петра Волиняка (див. „Гомін України", 23 січня 1971).

Там, у „Г.У.", написано: „Професор Кислиця так нам, спасибі йому, пок. ред. Волиняка змалював, що нам лиш падати на коліна й молитися до нього, щоб звідти єдність послав, якої тут сам не визнавав..."

Твердження це голослівне, отже безвідповідальне і зайве. Про небіжчиків, особливо під час жалобних урочистостей та роковин, у християн прийнято не говорити нічого негативного. І ми не готтентоти.

Іван ДІДЕНКО

ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

(до сторіччя з дня народження: 1871—25-го лютого—1971)

Тебе Каменяр наш (Франко) незабутній
назвав одиноким України мужем.
А ми в це століття (і внуки майбутні)
весною назвем, яку любимо дуже...

Від серця Твого і душі теплоти
вірвалися скуті кригою ріки.
Пливтимуть по них пароплави й плоти
пізніше привільно... Пливтимуть вовіки!

Нехай їх спіткають десь грізні пороги...
Поставлять залізо-бетонові греблі!
І камні, неначе диявола роги,
десь зникнуть!.. А шлюзи відкриють в потребі.

Від гарячі серця і сліз теплоти
вже зникли сніги... Хай ще люті морози
весні заважатимуть скорше прийти, —
розквітнуть Тобою посаджені рожі!

Розкована внуком Дажбога земля
укриється травами, листом і квітом...
І вийде господар-сіяч на поля,
щоб мати багатий врожай потім літом.

Симфонії дужі дадуть нам світанки
в садах і в гаях, і в дібровах, в лісах...
І піде живе все у сонячні танки,
щоб славить Тебе на землі й небесах.

Весною Ти є для інших... і Грузії —
для всіх, яких нищили лід і зима...
Хоч цей ювілей ми стрічаєм ще в тузі,
до Тебе претензій і жалю нема.

Ти все віддала для Вкраїни й народу,
щоб вічно їм в щасті під Сонцем цвісти, —
щоб викресать з серця героїв породу,
що вміли б літать (а не повзать, брести...).

Хоч маєм ще підлих і злих яничар,
і псів-блюдолиз за чужими столами, —
вся нація знає Твого слова чар, —
несе яке поруч з безсмертя ділами!

У соту річницю Твоєї весни,
що гріятиме націю тисячоліття,
Тобі клянемося: Твої віщі сни
ми здійсним в боях з лихоліттям.

* * *

Недуга (сухоти з дитинства) погнала
прапредків шляхами в далекі світи...
Та Край свій, н а р о д понад все Ти кохала.
Любов'ю і Сонцем нам в джунглях світи!

І підем з Єгипту Твоїми слідами —
із Риму, Афін, Анкари, з-за Кавказу...
Вже досить втомились, блудивши світами!
Чуже лишимо чужині, мов проказу...

Із Турії, Случа, Дністра і Десни,
із Ужа і Буга, із Сяну і Прута... й Дінця
погасимо спрагу... Твої дивні сни
ми здійснимо... Щастю не буде кінця!

З кошмарного 1000-літнього сну
підійметься велетень, злодієм душений.
Мов матір, зустріне він рідну Весну,
пригрітий — розбуджений Нею, надушений...

Свої богатирські він випроста груди,
згада десятьтисячолітнє минуле
і Оря і Лелю, Дажбога й хід трудний
усіх русичів у безсмертя... заснуле.

І дякувать буде він вічно і щиро
Тобі за тепло Твого розуму й серця,
яким він воскрес, щоб лишитися вином
життя й виступати за в о л ю на герці!

Світами погнало і нас лихоліття...
Та чуємось завжди „На крилах пісень"!
Прийми ж нашу вдячність у перше століття,
яке перероджує ніч в світлий день!

●

Дмитро ЗАГУЛ

ЗАГРАЛИ ДЗВОНИ

Заграли дзвони, заграли дзвони,
заграли...
Із буйним вітром на перегони
помчали.
Несуть розраду, несуть потіху
з собою
І під мужицьку обдерту стріху
спокою...
Принесли щасте, принесли волю,
свободу,
Прийшла надія на кращу долю
народу...
Заграли дзвони, веселі дзвони
воскресні...
Несуться світом шумливі тони
небесні...
Коли ж для тебе заграють дзвони,
народе?
Коли замовкнуть твої прокльони
й незгоди?
Коли ласкаво на наші рани
те сонце
Крізь чорні хмари хоч раз прогляне
в віконце?
Шумлять лісочки, шумлять потоки
весняні...
Коли загояться наші глибокі
ті рани?
Заграйте, дзвони, хоч раз до бою
весело!
А прийде щасте і прийде воля
між села!
Ударте, громи, ударте, сильні
перуни,

Воскреснуть, може, раби безсильні
із труни!
Воскресне, може, народна доля
з могили!
І тирани посеред поля
зарили
Заграли дзвони, веселі дзвони
воскресні.
Несуться світом шумливі тони
небесні.
Коли ж для тебе заграють дзвони
народе?
Коли замовкнуть твої прокльони
й незгоди?..

Дмитро Юрійович Загул був не лише надзвичайно пильним і працьовитим робітником в українській літературі, але був він одноразово поетом, перекладачем, критиком і теоретиком літератури. Хоч його доля склалася нещасливо, його праця залишила помітний слід в українській літературі, а його твори зробила безсмертними: переклади з Ґете (прекрасний переклад „Фавста"), Шіллера, Гайне мають велике культурно-мистецьке значення; змістовні статті про творчість В. Кобилянського, Ю. Федьковича, В. Бобинського або про Гайне, Шіллера, Брандеса, чи й ряд статтей з теорії літератури.

Дмитро Загул народився 28 серпня 1890 р. в селі Мілієві, Вижницького району на Буковині. Був сиротою. За великі здібності в навчанні, вчитель віддав його до чернівецької гімназії, яку він закінчив успішно. Там же, в гімназії, він і почав свої перші поетичні кроки. У 1913 році в Чернівцях вийшла його перша книжка віршів „Мережка".

Коли російсько-царські війська відступали з Буковини, Загула відправили до Росії. Згодом Загул переїхав на Україну і працював канцеляристом і приватним учителем.

Після Лютневої революції Загул надрукував дві збірки віршів — у 1918 р. вийшла збірка „З зелених гір" і „На грані" в 1919 р.

Проф. С. Крижанівський, в передмові до збірки поезій Д. Загула, що вийшла у видавництві „Радянський письменник" в 1966 р., тиражем 6.000 примірників, пише:

„Але як представник тієї частини української інтелігенції, що не була міцно зв'язана з народом, з революційним рухом, Загул перехворів усіма модерними хворобами тогочасного мистецтва — віддав дань модернізмові, сприйняв революцію лише під кутом зору національного відродження, тобто відчув на собі певні націоналістичні впливи. Заслуга поета полягає в тому, що він досить швидко „вхопив гропу", пішов разом з народом, з революцією, з комуністами"...

Іншого виходу не було поетові, як стати співцем Дніпрельстану, мощі Червоної армії та соціялістичного будівництва. Його „вхоплена гропа" негативно відбилася на літературній творчості. М. Зеров не раз звертав увагу поетові, що його багата образність зникла, а в його віршах запанувала суха розсудливість...

У 1934 р., разом із письменниками (О. Влизько, Гр. Косинка, Д. Фальківський, К. Буревій та ін.) та іншими чесними інтелігентами, Дмитра Загула розстріляно...

Редакція

Яр СЛАВУТИЧ

УЗОРОМ ГОККУ

I

Стертий ступнею,
Посохлий п'янить полин —
Доля поета.

II

Мандрівний ворон,
Ширяє із краю в край —
Немає гнізда!

III

Шукає душа
Золотого спокою —
Того, що кипить.

IV

У дальній вирій
Журавлі полетіли.
Вернусь, як вони?

V

Ти в'юнко пройшла.
Заздрісно зашарілась
Вечірня зоря.

Токіо, 20 вересня 1968.

УЗОРОМ ТАНКА

I

Перед Кіото
Серце співає знову.
Обабіч доріг
Доли — херсонські степи!
Тільки написи інші.

II

Рине ріка вниз.
Пагода прагне в небо.
Довкола світу
Верстаючи довгу путь,
Я полюбив Кіото.

III

(Славень Японії)
У цвіті вишень
Ти йдеш, як наречена.
Прадавня сила
З островів перемоги
Молодо, гінко дзвенить!

Кіото, 21 вересня 1968.

ХРАМ ЛУНҐ ШАНА

На храмі Дракона блаженствує Півень,
В обладу забравши покрівлі огром,
І гребінь червоний, що хмарам урівень,
Палає застигло над чорним пером.

Коштовна перлино старого Тайпею,
Ти з Ночі встаєш, насилаючи День,
Ти волею маниш несковну Корею,
Ти вабиш Китай, остовпілий, як пень.

Співає до Неба розпалений Півень,
Голосить Буття переможний Прихід,
І гребінь червоний, що хмарам урівень,
Пасмугами сонця пронизує Схід!

Тайпей на Тайвані, 24 вересня 1968.

* * *

Ловивши місяць під водою,
Втонув підхмелений Лі Бо.
Так я шугаю за тобою,
Моя незловлена плавбо!

Сушу на сонці шати змоклі,
Надхненню ставши на кордон;
Ловлю в потужному біноклі
Драконську далеч і Кантон.

І відчуваю, що з Китаю,
З верха крутого, як Емей,
Лі Бо словами привітаю
Глухих до подиву людей.

Гонконг — Кам Тін,
26 вересня 1968.

* * *

Пам'яті норвезького
туриста, що спілкував
з контрабандистами.

Блиснув місяцем, жухнув ніж
На облавку чужої баржі.
І хрипучим наказом „Ріж!"
Прошипіли під'южно старші.

Сталось нагло — і враз пройшло;
Темний труп заяскрів рудою,
Коливаючи помсти тло,
Що холола крутою млою.

Сінгапур,
16 жовтня 1968.

ТАЯНКА В ТАНЦІ

Ступнула ніжка на поміст —
І пальці рук, як полум'я, ряхтять.
На повний зріст
Квітчасто ставши, рій заклять
Вона випростує, чарівно-звинна,
Сувора, ніжна і дитинна.

Таянко в танці, наступай!
Тікає зло, перемагає крок.
І, наче рай,
Радіє звихрений Баннок,
Довкола гордо сяючи у сонці,
Де мовкнуть Будди оборонці.

Ступнула ніжка на поміст —
І пальці рук, як полум'я, ряхтить;
Мов сяйва лист...
А вкруг, протнувши рій заклять,
Шипілі від ф р а, спрямовані до Будди,
Бринять, як струни, над споруди.

Баннок, 17 жовтня 1968.

* * *

(Із Сааді)

Знайшли в пісках мандрівника,
Що заблудився, подобу мумій.
Тримала золото рука —
Від сонця висохла в самумі.

І на затвердлому піску
Врізьбився напис, ключ до теми:
„Мандрівче, ріпи й житняку
Бери в дорогу — не дирхеми!"

Ісфаган, 11 листопада 1968.
Переклад здійснено за допомогою принцеси Лейлі Паглеві).

●

ГОЛОС ЛЕСІ УКРАЇНКИ

До 100-річного ювілею з дня народження Лесі Українки мала з'явитися в продажу унікальна платівка з живим голосом поетеси. З платівки можна прослухати початок народньої пісні у виконанні Лесі Українки — „Ой, заїхав козак та з Україноньки, одмовив дівчину та й од родиноньки" — та кращі із інших її записів народніх дум.

Найдені й реставровані записи народніх дум з голосу видатних українських кобзарів, що їх 1908 року зробила Леся Українка з допомогою свого чоловіка Климента Квітки та відомих збирачів фолкльору Філарета Колесси й Опанаса Сластьона.

Давні записи на старовинному фонографі нещодавно реставровано. Восковий валок, на якому записано спів поетеси, був найбільше пошкоджений. Та поза всякими перешкодами вловлюється мелодія й початкові слова пісні.

Леся Українка мала гарний голос, досить сильне сопрано.

ГОЛОС ОКСАНИ ПЕТРУСЕНКО

Прославлена українська співачка Оксана Петрусенко залишила нам неоагато грамофонних записів. Деякі з них є справді унікальними.

Всесоюзна студія грамзапису зараз реставрує їх, а фірма „Мелодія" в цьому році плянує випустити в світ довгограючу платівку-гігант „Співає Оксана Петрусенко".

На платівці буде записано 16 пісень і серед них мало, або й зовсім невідомі сучасному слухачеві. Це — „Лугом іду, коня веду", „Ой, дівчино-небого", „В кінці греблі шумлять верби", „Стоїть гора високая", „Ой не світи, місяченьку", „Спать мені не хочеться" та ін. Платівка має вийти в художньо оформленому коверті з фотографією співачки і її короткою творчою біографією.

ВІДІЙШОВ ОСТАННІЙ ІЗ ТРЬОХ БРАТІВ СТЕЧИШИНИХ

Світлій пам'яті Юліяна Стечишина

Їх було три брати: старший — Ілько, середущий — Михайло й наймолодший — Юліян. Сини сільського війта з села Глещави, Теребовельського повіту. По черзі виїздили вони з рідного села у широкий світ — до Канади: Ілько, що родився в 1883 році, прибув до Канади в 1902 році, Михайло, на п'ять років молодший від Ілька, опинився в Канаді в 1905 році, а Юліян, який родився **30 червня 1895 р.,** приїхав до Канади в 1910 році. Так по черзі відходили вони й у вічність: Ілько (який став називати себе Мирославом на пошану революційного героя Галичини Мирослава Січинського) — помер у 1947 році, Михайло — в 1964 році, а тепер, останній з них, Юліян, — **24 лютого 1971 року.** Всі три були талановитими й діяльними українськими патріотами, і кожний з них виконав у Канаді, в їх довголітній безперервній діяльності, поважну й цінну працю. Головною діяльністю Ілька-Мирослава була редакторська праця в „Українському голосі". Михайло, що став адвокатом, а потім суддею, присвятив себе переважно богословським питанням, історії церков, написавши кілька поважних студій. Про Юліяна скажемо далі. Всі вони брали жваву участь в організації Української Православної Церкви та в Союзі Українців Самостійників.

Юліян, закінчивши початкову школу, на 14-му році життя починає свою кар'єру в копальнях у Шлезьку. Скоро, одначе, брат Ілько допоміг йому виїхати до Канади, де він дістає працю таки у брата в друкарні, у місті Вінніпегу. Це було в 1910 році, а в 1911-му він вписується до Української Студентської Учительської Семінарії в Брендоні. По закінченню науки в ньому учителює, далі учиться на матрикуляцію і в 1917 р. вписується до Саскачеванського університету, від якого дістає в 1921 р. диплом „бакалавра штуки". В тому ж році стає ректором Інституту Петра Могили в Саскатуні, одружується з студенткою того ж Інституту, Савелею Вавринюк, і з того часу обоє вони розгортають широку й багатогранну громадську, виховну й організаційну діяльність. Як ректор Інституту, він проявив себе, як добрий і талановитий виховник українського студентства, виховуючи їх на народних провідників. Коло 2000 національно освідомленої студентської молоді вийшло під його впливом з Інституту. І дійсно, ця молодь — зокрема вчителі — стала народніми провідниками, виховниками покоління.

Ю. Стечишин не обмежував себе лише працею в Інституті. Він часто виїжджав в околиці, де масово жили українці, виголошував доповіді, освідомляв, організував, будив до громадської праці. Між іншим, він творив церковні громади Української Православної Церкви, що була в той час в стадії організації, як засіб живої українізації релігійного життя від застою „рутенства". Він брався за кожну працю, яка була конечною й нагальною. Так, у своєму місті Саскатуні, він керував церковним хором і певний час був навіть дяком.

У 1931 році він закінчив курс правничих наук у Саскачеванському університеті і став адвокатом. Ще до 1933 р. він був ректором Інституту Петра Могили, але коли відійшов, то поза своєю фаховою працею весь свій час віддавав громадській та науковій праці, не відриваючись від Інституту, а навпаки, всебічно підтримував його. Окремою ділянкою його праці було авторство популярних брошур, статтей і солідних наукових видань. Так, він написав ювілейну книгу Інституту П. Могили з нагоди його 25-ліття, яка фактично була першою історією українців у Канаді. Та найбільшою працею Юліяна Стечишина є його „Українська Граматика" англійською мовою, призначена для курсів української мови в середніх школах та університетах. Авторитетні мовознавці кажуть, що завдяки цій граматиці українська мова здобула собі повний статус в університеті та в середніх школах Саскачевану. Граматика Стечишина поширилася й поза провінцію Саскачеван — на інші університети й середні школи в Ка-

наді і США. Сам Ю. Стечишин був одним із промоторів відкриття славістичного департаменту в Саскачеванському університеті, і на протязі семи років він викладав там українську мову. Також Ю. Стечишин, як один з чільних організаторів Української Православної Церкви, прислужився найбільшою мірою до того, щоб це була українсько-мовна Церква. За повне збереження в ній української мови він боровся до останнього дня свого життя.*)

Науковою працею, як завданням його життя, була для Ю. Стечишина його розгорнена й детальна „Історія Українців Канади". Він задумав її на кілька великих томів — за понад три роки перед своєю смертю. Весь час працював над нею, збираючи й перевіряючи матеріяли. Дивлячись зі сторони, здавалося, що за цей час мала б та праця вже вийти з друку. Приятелі його нетерпеливилися й запитували: „Коли ж, коли ж Ви потішите нас виданням своєї Історії?"

Ю. Стечишин відповідав: „Чим скорше вийде, тим гірша буде. Чекайте, я не поспішаю. У свій час я її викінчу".

На жаль, його оптимізм вийшов перебільшеним. Він знехтував римським застереженням — Memento mori! (пам'ятай про смерть). Смерть приходить, не стукаючи в двері. Вона навіть не слухала лірників, які колись виспівували на базарах: „Смерте, моя небого, пожди мені немного". Праця покійного Стечишина залишилася не закінченою, як прекрасна симфонія Шуберта. Та симфонія мала щастя, бо її закінчили друзі Шуберта. Треба надіятися, що й не закінчену „симфонію" українців Канади, пера Ю. Стечишина, докінчать його близькі друзі, серед яких на першому місці є його дружина Савеля, невтомна співробітниця на всьому життьовому його шляху.

МІМ

*) Це можуть підтвердити й доповнити (ми те ще й надрукуємо) всі, хто знав Покійного і хто з ним разом так енергійно й послідовно боровся за збереження української мови в Українській Православній Церкві **Ред.**

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Ґерич Дмитро — нотар, відомий у Канаді український патріот і громадський діяч — помер у Вінніпеґу 9 лютого 1971 року на 72-му році життя.

Старчук Орест — довголітній професор Альбертського університету — помер несподівано 14 лютого 1971 року в Едмонтоні, проживши 55 років.

Олійник Теодор — інженер, активний член багатьох українських товариств та організацій — помер 21 січня 1971 року в Монреалі на 53-му році життя.

Божик Степан — кол. старшина УГА, пізніше адвокат і культурно-громадський діяч — помер у Бельгії 14 лютого 1971 року на 73-му році життя.

Білецький Василь — кол. старшина УГА, відомий у Західній Україні адвокат, помер 27 лютого 1971 року в Акроні, Огайо, проживши 77 років.

Монкевич Борис — кол. старшина Армії УНР, учасник бою під Крутами, на еміґрації активний громадсько-політичний діяч, помер 7 лютого 1971 року в Монреалі.

Криницький Олександер — інженер, підприємець і громадсько-політичний діяч — помер несподівано 13 березня 1971 року в Бофало на 50-му році життя.

Владика Донат — Архиєпископ Української Автокефальної Православної Церкви на Австралію і Нову Зеляндію — помер після довгої недуги 15 березня 1971 року у Футскрей, Австралія.

Петриченко Ґриґорій Никиф. — професор коледжу в Кінґстоні, Пенсільванія, кол. президент УТІ в Нью-Йорку, член УВАН і НТШ — помер 16 березня 1971 року в Кінґстоні, проживши 65 років.

Харак, Ґілярій Лев — кол. старшина українських армій, адвокат, голова Об'єднання Українців в Австрії, член УСП і УНРади — помер 2-го березня 1971 р. у Відні на 74-му році життя.

Іванович Микола — адвокат, громадський діяч, член багатьох товариств і організацій на Буковині й на еміґрації, голова Контрольної Комісії СКВУ — помер несподівано 10 березня 1971 року у Відні на 60-му році життя.

ПРОКЛЯМАЦІЯ МЕРА ВІННІПЕҐУ

З приводу 100-ліття Лесі Українки і Василя Стефаника

На пропозицію Комітету Українок Канади, мер міста Вінніпеґу Степан Дзюба проголосив 25 лютого ц. р. проклямацію про святкування цього року 100-літнього ювілею Лесі Українки і Василя Стефаника. У проклямації говориться:

„Тому, що цього року українські громади цілої Канади відзначують 100-ліття двох великих українських письменників — Лесі Українки і Василя Стефаника, твори яких тепер доступні читачам Канади в англійських перекладах, і

„Тому, що культурна спадщина кожного народу відіграє важливу ролю у формуванні його духової ідентичности, а Канада є країною багатьох культур, що їх привезли з собою піонери різних національностей, і

„Тому, що Вінніпеґ є місцем, де осіли перші українські піонери Канади і сьогодні велику частину населення нашого міста творять мешканці українського роду, для яких ця річниця є символом їх культурного вкладу в розбудову Канади, —

„Я, Степан Дзюба, мер міста Вінніпеґу, пересилаю привіт усім українцям Канади, цінячи вартість їх вкладу у формування культури нашої країни збереженням живих елементів їх власної спадщини, і в цей день народження Лесі Українки проголошую і рекомендую відзначити рік 1971-ий, як РІК СТОЛІТТЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ І ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА".

Дано у Вінніпеґу 25 дня місяця лютого 1971 року.

Степан Дзюба

Ч И Т А Ч І П И Ш У Т Ь...

Шановні редактори і адміністратори журналу „Нові дні"!

Втрата дорогого Петра Кузьмовича нам всім болюча, особливо тим, хто цінив його щире слово та правдивий вислів думки.

Я був довголітній передплатник його журналу, любив його читати і вважаю, що „Нові дні" мусять існувати як невмируший пам'ятник покійному П. К. Волинякові.

Тому я висилаю чек на **111 долярів:** 11 дол. — на двоячну передплату журналу „Н.Д.", а решту — на гарантійний фонд.

З пошаною до всіх вас **Олексій СКРЕПІЛЬ,** Торонто.

Велике Вам спасибі, дорогий пане Скрепіль, за щире слово і таку підтримку „Нових днів". Такі добрі і послідовні цінителі спадщини незабутнього Петра Кузьмовича помогли нам урятувати „Нові дні", а тепер, за Вашим прикладом ідучи, поможуть устояти і робити журнал повнокровнішим, як би не псували нам кров галаганси з кодла (чи ж одного!) еміґрантської єжовщини (про них незабаром ми скажемо все, що треба, на сторінках „Нових днів", а тим часом даймо їм іще трохи часу пополохати горобців попід стріхами наших відданих друзів і співпрацівників).

Нехай же Вам, п. Скрепіль, добре буде й далі, „Нові дні" читаючи!

Редакція, Адміністрація і друкарі „Нових днів".

Високоповажані панове!

Залучаю чек на 15 долярів. Із цього прошу зарахувати 5.50 на мою передплату за 1971 рік, а 10 дол. на пресфонд, зібраний з нагоди 25-літнього ювілею подружжя Ольги й Михайла Кульчицьких з Гамільтону, Онтаріо, — на українську пресу, а в тому й на „Нові дні".

Панству Кульчицьким бажаємо многих літ, а „Новим дням" — многих передплатників.

З пошаною **Дарія Бродгед**

Приєднуємось до Вашого, дорога пані Даріє, голосу і від себе бажаємо п-ву Кульчицьким у щасті дочекатись золотого ювілею їхнього подружнього життя, увесь цей час підтримуючи таку ж дружбу з нами, „Нові дні" читаючи.

Редакція і Адміністрація

Високоповажні Панове,

Вінніпеґ, 29. III. 71

Видавці і Редактори „Нових Днів"!

Як старий передплатник, а навіть колись співробітник „Нових Днів" (на прохання бл. п. П. Волиняка написав я для „Н.Д." кілька статтей), з приємністю стверджую, що „нова лінія" теперішніх „Нових Днів" в загальному правильна; вона демократична і загально-громадська. І тому я рішився й надалі бути передплатником „Нових Днів".

Бажаю Вам успіхів у доброму ділі... (далі мова про долучений чек на передплату тощо).

Щиро Вас вітаю

Ваш **Качор Андрій**

Дякуємо Вам, вельмишановний наш читачу і співробітнику п. Качор, що озвалися. Ми вже писали й повторюємо: усіх попередніх співробітників ми вважаємо за наших співробітників, а нових запрошуємо до співпраці. Як свого давнього співробітника, ласкаво просимо Вас писати до „Нових Днів" і далі, особливо на економічні теми. Якщо ми досі Вам особисто про це не нагадували, то тільки тому, що не встигаємо написати всім, кому хотіли б. Зрозумійте, що ми працюємо для „Нових Днів" — у вільні від праці години, замість відпочивати. Платні за те не беремо і не вимагаємо, тому до читачів так настирливо апелювали й апелюємо (не хникаємо!), щоб і вони про свій обов'язок не забували. На жаль, чимало маємо таких, до яких і досі наше слово не доходить. Особисто до кожного звернутись ми не мали ще фізичної можливости. Хочемо вірити, що колись таки до всіх наше слово (нагадування в журналі) дійде.

З пошаною до Вас

за редакцію і видавців **Д. Кислиця**

Шановний п. редакторе,

сердечно дякуємо Вам, що ще надсилаєте нам Ваші і наші „Нові дні"; не вважаючи на нашу заборгованість. Просимо ласкаво вибачити нам — післяплатникам. Журнал нам подобається, є хороші статті в ньому. Долучаю переказ...

З пошаною до Вас **Володимир Матвіїв**

Вінніпеґ

Дуже приємно чути, шановний п. Матвіїв, голос за голосом із найбільшої поза Україною української громади, зосередженої в одному великому місті. Як така громада розворушиться, то велике й діло буде: станемо господарями великого видавництва і доброго журналу — і такими добрими господарями, якими Ви всі вже стали із своїм головою міста достойним паном Дзюбою. Нехай усім таким Дзюбам дає Бог здоров'ячка, а нам з ними дай, Боже, успіхів!

Коли ж пишете про статті хороші в „Нових днях", то називайте ті статті і їх авторів — то ж буде єдина винагорода за їх добру і корисну працю для загального добра.

З пошаною до Вас **Д. К.**

Вельмишановні Панове!

З цим листом надсилаю річну передплату — чеком на суму 5.50 дол. З покійним ред. Волиняком були розрахунки натурою.

Якщо Ви були б зацікавлені, то я маю подвійні копії деяких старих чисел „Н.Д.".

Бажаю успіхів.

Лишаюсь з пошаною

Ванкувер, 13. III. 71 р. Ваш **Валеріян Ревуцький**

Дуже шанований Валеріяне Дмитровичу, почули ми Ваш знайомий нам і дуже приємний голос із Ванкуверу, що за горами високими і на краю світа. Ваша передплата нам не завадить, але „натура" Ваша і ті деякі примірники „Н.Д." нас вельми цікавлять. Насамперед шліть нам побільше „натури". Цього року стільки славних ювілеїв (столітніх!), що ми розриваємось і на всі боки кидаємось, та все не можемо мати компетентних і добрих статтей про всіх славних ювілятів: напишіть про двох-трьох із них!

Як член Ініціятивної групи за врятування „Нових днів", ворушіть у своєму загір'ї землячків наших, у яких ще серце тепле: щоб „Нові дні" краще дихали, а ми коло них не хникали — як же ще потрібна всіляка підтримка, матеріяльна (натурою в прямому розумінні) і моральна.

Від усіх нас щирий привіт усім Вам — Вашій родині, славним Гуцулякам, Давидякові та іншим, таким же прегарним людям.

Ваш Д.К.

NOWI DNI
2209 Caniff Ave.
Detroit, Michigan 48212

THIRD CLASS

Ukrainian Museum
3425 Broadview Rd.
Cleveland,Ohio

Ф. М. КОЛЕССА. МЕЛОДІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДУМ. АН УРСР. Київ 1969. 592 ст. Тираж 6.000.

За рік до століття (1970 р.) з дня народження Ф. Колесси вийшли перевидані його дві праці про думи. Філарет Колесса — брат лікаря і етнографа Івана та відомого літературознавця Олександра, був музикознавцем, фолкльористом-етнографом і композитором (нар. 1871, помер 1947 р., був членом НТШ від 1909 р. і ВУАН від 1929 р.). Народився він на Стрийщині, в родині, яка видала багато музик (Лаврінський, Менціński, Колесси). З 1905 р. він друкує свої праці і дослідження про мелодії, ритміку, походження, аналізу українських дум чи народніх пісень (зокрема Лемківщини). У 1938 р. він видав перший посібник з українського словесного музичного фолкльору, вказавши на паралельний розвиток обох. У 1939 р. написав він грунтовну працю про поетичну творчість Т. Шевченка, в якій звернув увагу на зв'язок з народніми піснями та на індивідуальний, оригінальний, власний стиль поета. Пізніше Ф. Колесса писав про „Народно-пісенну ритміку в поезіях Івана Франка" (1941) та більші праці про М. Лисенка й Лесю Українку. 1908 р. Леся Українка заінціювала і фінансувала експедицію Ф. Колесси для грунтовного вивчення дум, але уряд дозволив Колессі досліджувати тільки на Полтавщині. Тому Леся Українка та її чоловік К. Квітка записували і висилали Колессі ще й інші думи.

Праці Філарета Колесси були глибоким науковим дослідженням українських дум; він перший указав на зв'язок речитативу дум з народніми голосіннями. До цієї збірки включені дві серії, які були видані в 1910 і 1913 рр. Автор окремо аналізує і пояснює музичну форму дум та самі тексти. З детальним, науковим підходом він подає варіації цих дум, записаних від різних мистців-кобзарів з Полтавщини й Харківщини. Ця цінна і рідкісна праця має велику музикознавчу і літературознавчу вартість.

Лариса ЗАЛЕСЬКА-ОНИШКЕВИЧ

МЕМОРІЯЛЬНИЙ МУЗЕЙ С. П. КОРОЛЕВА

В Житомирі відкрито меморіяльний музей пам'яті визначного будівничого перших космічних кораблів, великого українського вченого в галузі астронавтики — С. П. Королева. Музей приміщений у будинку, де народився наш славний земляк.

На стендах розміщені речі, якими користувався академік Королів ще від дитинства. Примітним експонатом є глобус Місяця, з якого зроблено фотографії другої сторони космічним кораблем „Луна—3".

ПЕЧЕРА-АРФА В УКРАЇНІ

Поблизу міста Кам'янець--Подільський найдено сталактитову печеру незвичайної краси. Печера має два поверхи. На горішнім поверсі стіни рівні й гладенькі, вони творять лябіринти, що кінчаються тунелями, які ведуть до нижнього поверху.

В нижньому поверсі печери є багато кришталів різної форми й кольорових відтінків. Коли діткнутись рукою — кришталі дзвенять акордами арфи.

Найденій печері і дали назву **Атлантида.** Це одна з найбільших сталактитових печер в Україні.

УСПІШНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ВЕЧІР У ДЕТРОЙТІ

26 лютого ц. р. в Українському клюбі м. Детройту відбувся наперед заплянований вечір, на якому Оксана Соловей з Сент Полу читала свої переклади українською мовою — з художніх творів письменників американських, французьких та російських, а саме: останній розділ із „Пісні про Гаявату" Лонгфелло, уривок із роману „В колі першому" О. Солженіцина, новелю „Качка" В. Шаламова, „Обличчя на стіні" Люкреса та дві мініятюри Жоржа Дюамеля — „Скарга старого дерев'яного стовпа" та „Твердість характеру".

У другій частині вечора О. Соловей показала з допомогою діяпозитивів (прозірки) краєвиди островів з південної частини Великого океану — Самоа та Фіджі, де вона подорожувала восени 1969 р. Як відомо з преси, О. Соловей тоді ж об'їхала багато місцевостей Австралії та Нової Зеляндії, відбуваючи там вечори з читанням своїх перекладів.

Перекладати художні твори, які друкуються в українських виданнях і окремими книжками, О. Соловей почала з 1946 року. Її переклади друкуються постійно в „Нових днях", друкувалися в журналах „Пу-Гу", „Арка", „Громадянка", „Сучасність" (Німеччина), „Молодій Україні" (Канада), в газетах „Українські вісті", „Український голос", „Прометей" та ін.

ДО ЧИТАЧІВ „НОВИХ ДНІВ"

Ми маємо багато запитів про те, що на наліпках незмінюється число журналу після того, як передплатник вносить передплату. Отже відповідаємо всім, що це будемо робити пізніше, бо нема змоги на раз все зробити. Журнал ми всім передплатникам висилаємо, а також ведемо докладний облік в картотеці і книзі всіх вплат, що їх вносять передплатники.

Пресфонд і пожертви оголосимо в наступному числі „Нових Днів".

Адміністрація „Н.Д".

JUN 26 1971